



Štev. 3.

V Ljubljani, 10. februvarja 1888.

Letnik I.



Častitim udom družbe sv. Mohorja in narodu slovenskemu naznanjamo srce pretresujočo izgubo moža nam vsem najdražjega. Po osemtedenskem bolehanju in hudem trpljenju izročil je svojemu Stvarniku krepostno dušo svojo prečastiti

Monsignor Andrej Einspieler,

častni kamornik sv. Očeta. kn. šk. duhovni svetovalec, zlatomašnik, dosluženi c. kr. profesor viših realnih šol v Celovcu, deželni poslanec, častni občan mnogih slovenskih srenj itd. itd. itd.

dné 16. prosinca t. l. ob 9. uri zjutraj v 75. letu svojega prezasluznega življenja, po večkratnem premju sv. zakramentov.

Družba sv. Mohorja žaluje za njim kot svojim očetom: blagi rajnci jej je bil dejanski ustanovnik, prvi predsednik, potem podpredsednik in blagajnik do sedaj.

Podrl se je z njim najmočnejši steber mnogim dobrodušnim napravam in družbam; odstopil je z bojnega polja neprestrašeni boritelj za „vero, dom, cesarja“; — s kivavečim srcem plakajo koroški Slovenci za svojim voditeljem.

Le blažilna misel na previdnost božjo, ki čuva nad nami, more nas tolažiti.

Bog mu daj večni mir in pokoj!

V Celovcu, dné 16. prosinca l. 1888.

Odbor družbe sv. Mohorja.

Kakor kratko je žalostno naznanilo odbora družbe sv. Mohorja, tako zgovorno je na vse strani in je istinit odmev vsega slovenskega naroda. Ni slovenskega rodoljubnega srca, ki bi ga ne bila vest o smrti odličnega dejatelja slovenskega pretresla do dna srca, in če tudi se suče zavest stiskanega slovenskega naroda na Koroškem še vedno v ozkih mejah, vendar ni med tem narodovim odlomkom kmetiča prostaka, ki bi ne vedel, ki bi ne čutil, kaj je bil Andrej Einspieler ravno njemu, gorotanskemu Slovincu. V resnici: „s krvavečim srcem plakajo koroški Slovenci za svojim voditeljem“.

Ako je Slovenec v obče v hudih narodno-političnih stiskah in vednih bojih za rešitev svoje narodnosti, spreminijo oblaki tu pa tam pa vsaj barvo toliko, da se belogledni narod zopet in zopet rajši nadeja, nego zboji: narod se vsaj oddahne na raznih postajah, da se laže bojuje naprej. Na Koroškem pa zavedni rodoljubi ne uživajo niti takih oddihljejev, razun če se izročijo „miru“, ki v tej deželi za Slovence pomenja toliko, kakor popolna trpnost ali pasivnost.

V takih razmerah je bilo Einspielerju živeti, delovati in vstrajati. Privadil se je izza mladih let ne samo za svoj duhovenski, ampak še bolj za svoj narodni, voditeljski poklic neizmerne potrpežljivosti. S to lastnostjo je družil največo politično modrost, in iz te je umeti vse, da je on tako previdno, počasno korakal dalje. Voditelju koroških Slovencev je prvo načelo: zatajevanje; in Einspieler se je zatajeval, kakor noben drugi slovenski voditelj.

Kjer človeku mora vzkipeti kri, kjer je po naravnih duševnih zakonih človeške potrpežljivosti konec, tam je Einspieler še vedno zmagoval sam sebe; kajti ljubezen do naroda je bila večja, nego moč, ki sili človeka, da izrazi svojo nejevoljo nad stiskami, ki so na Koroškem nasproti slovenskemu narodu toliko očitne in nepretržne. Ta velika ljubezen do naroda je vstrajala pa v pozitivnem, neumornem delovanju do zadnjega izdihljeja. Einspieler je do poslednjih ur svojega prezasluznega življenja delal za svoj narod, in ko je videl, da so mu iste ure štete, ni obžaloval drugega, kakor da ne bo mogel več delovati, in da je delal — premalo.

To brezmejno ljubezen do naroda je isti narod čutil in povrnil, ko je spremil svojega voditelja k večnemu počitku. Sprevod k pogrebu je bil tak, kakor ga Celovec še ni videl, in sam slovenski narod koroški poleg slovenskih deputacij iz drugih pokrajin je napravil tak sprevod in pokazal, kako zna ceniti onega, ki je zanj trpel in delal do zadnjega.

Bodi nam v tolažbo to, da narod, ki je tako počastil svojega voditelja, je dobil od istega voditelja moč in pogum, da vstane in se vspne po namenu voditeljevem. Naj seme, ki je je voditelj sejal, klije, voditelju pa hvaležen spomin med vsem narodom slovenskim! Slava Einspielerjevemu imenu!

Iz življenja Andreja Einspielerja.

Andrej Einspieler se je rodil dné 13. nov. 1813 v Svečah v Spodnji Rožni dolini pri „Mežnarji“. Oče mu je bil cerkovnik in ob enem tkalec. Župnik Herker v Svečah ga je učil brati, pisati in računati, in ker je spoznal, da je deček bistre glave, ga spravi v Celovške šole in ga nekaj tudi sam podpira. Godila se mu je trda, pa premagal je vse zapreke, in po dovršenih gimnazijskih šolah stopi Einspieler l. 1835 v bogoslovsko semenišče v Celovcu. Po dovršenem tretjem letu bil je dné 6. avgusta 1837 posvečen v mašnika in je istega leta pel prvo sv. mašo. L. 1838 stopi v službo kot kaplan in je služil v tem poslu v 8 letih na 12, z večine nemških krajih. L. 1846 prišel je za kaplana k mestni župniji v Celovec in je tu kaplanoval 6 let. L. 1852 so ga imenovali profesorja veronauka in slovenskega jezika na novo ustanovljeni realki v Celovcu. L. 1855 napravi izpit na Dunaji pri Miklošiči. L. 1882 je doslužil 30 let in šel v stalni pokoj.

Poleg svojih rednih službenih opravil pa je opravljal še raznovrstne druge posle, ki si jih je sam nakladal. Pisateljevanje njegovo je pred vsem jako obsežno. Izhajal je njegov „Slovenski Prijatelj“ od 1856. do 1883. leta. V prilogi je prinašal ta list, ki ga zna najbolje ceniti duhovenstvo vseh slovenskih pokrajin, od l. 1864—1873 kot prilogo Krščanski nauk. Izdal je l. 1872 knjigo „Jedro krščanskega nauka“.

Z drugimi rodoljubi je ustanovil biser slovenskih narodnih društev, „Družbo sv. Mohorja“. Einspieler je bil prvi predsednik društvu in vodja odboru in društvu. L. 1860 se je društvo spremenilo v družbo; od takrat je bil družbin blagajnik in podpredsednik. On ima za družbo največe zasluge.

Od l. 1852 do 1855 je izdajal Einspieler list „Šolski Prijatelj“, za kateri je sam spisaval izvrstne pedagoške sestavke.

Nemške šole so ga bile po lastnih njegovih besedah „poturčile“. Slo m š e k in M a t i j a M a j a r sta ga navdihnili za vselej z ognjem pravega domoljubja. Kot rodoljub je začel delovati na razne strani. Že leta 1848 je dopisoval v „Slovenijo“ v Ljubljani, v „Südslavische Ztg.“ v „Slavische Centralblätter“ v Pragi.

Gibati pa se je še le mogel na političnem polju, ko je bilo podeljeno avstrijskim narodom ustavno življenje. L. 1861 je začel izdajati politični mesečnik. „Stimmen aus Inneroesterreich“. L. 1863 je spremenil ta list, ki se je bil naglo priljubil občinstvu, v tednik. Že meseca marca istega leta pa je bil urednik Einspieler dejan v preiskavo zaradi članka zoper koroški deželni zbor. Ker ni hotel izdati dopisnika, so ga obsodili na jeden mesec zavora, in ker niso pomagali vsi rekurzi nič, je odsedel isto kazen v samostanu oo. Servitov v Lukavi. „Stimmen aus Inneroesterreich“ so s tem prenehale, a Ein-

spieler je kupil l. 1865 s trgovcem Rostacherjem časnik „Die Draupost“, kateri list je uredoval v istem duhu, kakor prejšnji list. Vendar se ni izplačal, in zaradi izgube je prenehal že l. 1866.

Pod uredništvom Janka Božiča je izdajal Einspieler ob enem od 1865. do 1867. l. časopis „Slovenec“, ki je dvakrat, pozneje pa trikrat izhajal na teden. Ta list je bil zares izvrsten, in rodoljubi od vseh krajev so se ga oprijeli ter ga podpirali z lepimi spisi in krasnimi članki. Pa znano je, da tiskovna svoboda je bila takrat jako omejena, in list moral je prenehati.

Kljubu dozdanjim nezgodam se Einspieler ni prestrašil. L. 1869. je ustanovil nov nemški tednik „Kärntner-Blatt“, list, ki ga je prekrstil l. 1876. v „Kärntner Volksstimme“ in ga izdajal do l. 1883. Ta časnik je imel namen poučevati Nemce o pravičnih zadevah Slovencev, a Einspieler je rekel pozneje z ozirom na vspehe svoje: „Žal mi je za denar in trud, ki sem ga porabil za nemške liste; Nemec se ne da poučiti“. Ta izjava spominja na prepričanje, ki je je izustil o Nemcih po britkih skušnjah Palacky.

Najsrečnejši je bil Einspieler z ustanovitvijo polumesečnika „Mir“, ki je začel izhajati l. 1882, in ki budi koroške Slovence od vasi do vasi, od hiše do hiše. To je list, za kateri je delal Einspieler do poslednjih dnij svojega življenja in skrbel, da list ne preneha, ampak bo nadalje delal v duhu ustanovitelja.

L. 1861 je ustanovil Einspieler v Celovcu „Katoliško-konstitucionalno društvo“, katero je mnogo koristilo narodni stvari na Koroškem. To društvo je izdalo Einspielerjevo poučno in po domače pisano knjižico: „Političen Katekizem za Slovence“, in sicer dvakrat, l. 1865. in 1873. Istega leta je izdal Einspieler tudi nemško knjižico: „Wegweiser für die Wähler der österreichischen Rechtspartei“.

Koroški Slovenci so pa tudi spoznali moč, ki jo je Einspieler razvijal na političnem polju, ter so ga volilci Velikovskega okraja l. 1863 izvolili poslanca v deželni zbor koroški. Udeležil pa se je samo prve seje, ker je bil, kakor omenjeno, obsojen na zapor. L. 1871 pa so ga iste občine zopet izvolile, in je tako ostal on deželni poslanec do konca svojih dnij. Kot narodni zastopnik je pokazal veliko politično modrost in neugasljivo rodoljubje. Vedel je dobro, s kakimi nasprotniki ima opraviti, in potem je soditi njegovo ravnanje in vstrajnost v neizmerni potrpežljivosti.

Bil je poleg vsega drugega pravi služabnik božji in kot tak dejanski človekoljub. L. 1855 je ustanovil društvo katoliških rokodelskih pomočnikov; temu društvu je kupil l. 1879 zemljišče za 3200 gld., da si je potem sezidalo hišo. V njej se zbirajo slovenski in nemški rokodelski pomočniki. Einspielerjeva zasluga je tudi, da se je ustanovila v Celovcu družba sv. Vincencija, ki podpira ubožce, v prvi vrsti pa uboge in marljive dijake.

Velika skupščina družbe sv. Cirila in Metoda, ki je zborovala 19. julija 1887 v Trstu, je izvolila Andreja Einspielerja svojega prvega častnega člana.

Največe veselje je doživel Einspieler prešlega leta, ko je 21. avgusta 1887 v Svečah, na rojstnem domu, praznoval petdesetletnico, odkar je bil posvečen v mašnika. Te slavnosti se je udeležil v duhu ves narod slovenski in po deputacijah dejanski vse dežele, kjer prebivajo Slovenci. Sosebno so koroški Slovenci pokazali, da se že zavedajo narodno, da znajo ceniti zasluge svojega voditelja. Došli so k slavnosti od oddaljenih krajev, in je bila malo da ne zastopana vsaka koroška vas.

Častitali so jubilarantu od vseh strani. Dva dni pred slavnostjo mu je poklonil slavnostni odbor srebrn, bogato pozlačen, 980 gramov težek kelih in pa krasne, srebrn okovane mašne bukve, darilo nekaterih duhovnikov Ljubljanske škofije. Dan pred slavnostjo, ko se je peljal Einspieler v Sveče, bil je po vseh vaseh ob cesti slovensen sprejem. Istega dne so na večer goreli kresovi po vrhuncih okolu Rožne doline. Gostje so došli istega večera iz Hrvaške, Kranjske, Štajerske in Primorske v Celovec.

Na dan svečanosti je vse občudovalo še čvrstega in krepkega jubilanta, ki je vsem, kateri so se mu predstavljali, odgovarjal z umestnimi besedami. Predstavili so se mu v imenu: družbe sv. Jeronima, Matice Hrvaške, Čitalnice Ljubljanske in pevskega zbora, Matice Slovenske, Pisateljskega društva, štajerskih Slovencev, Čitalnice v Kopru in g. poslanca Spinčiča, družbe sv. Cirila in Metoda, narcdnjakov na Brnci, škofa in kapiteljna tržaškega, občine Tolsti Vrh, po g. župniku Logarji (Einspielerjevem sošolcu) v imenu duhovščine goriške, v imenu akad. društva „Triglav“. Deputacija dijakov srednjih koroških šol izroči krasno spomenico, občina Št. Jakobska izroči častno diplomu. G. poslanec Muri se predstavi v imenu občine Belske, deputacija treh članov v imenu (nemškega) društva rokodelskih pomočnikov v Celovcu, v imenu Borovljanov in jeden zastopnik iz Prevali.

Zlatomašnik monsig. Einspieler je pozdravil pred farovžem došle goste v daljšem nagovoru, služil potem zlato mašo, po maši pa v krepkem govoru spodbujal občinstvo, da bodi zvesto svoji veri in jeziku svojemu in je odgovarjal, ob 1½ ure popoldne še tešč, vendar na vse pozdrave in nagovore z mladeniško čilostjo, krepko in duhovito. Vsakemu je poklonil v spomin svojo fotografijo.

Pri banketu je sedelo 186 oseb in vrstile so se napitnica za napitnico. Potem se je začela prosta zabava, po tej so se odpeljali gostje v Celovec, kjer je trajala zopet dolgo skupna zabava. Rodoljubi, ki so se bili sešli od toliko celó oddaljenih strani, so zapustili Koroško z nado, da Slovincem te pokrajine in tako vsem Slovincem leče še dolgo živeti na srečo slavljeni buditelj in

voditelj Einspieler, in dobili so seboj vtis, da so koroški Slovenci probujeni že toliko, da se ne izgube v grozečem Nemštvu.

Poslednja nada Slovence in Slovane še navdaje; prvo pa jim je uničila neizprosna smrt, ki je nepričakovano pobrala ob navedeni svečanosti še zdravega in krepkega očeta voditelja koroških Slovencev.

Bolehati je začel Einspieler okolu 20. nov. p. l. Sapa se mu je zaprla in zdravnik je označil bolezen kot bronchitis. 21. nov. je Einspieler poslednjič opravil sv. mašo. Sv. Andreja dan se je moral vleči v posteljo; to mu je bilo hudo; rekel je: „V deželni zbor me vleče. Rekli bodo, da sem od same bojazni pred narodnimi našimi nasprotniki ostal doma.“ Čutil je, da ga ne bo več v deželni zbor. Za „Mir“ je še v postelji narekoval snovi. Tako so članki „Mira“ še od 10. dec. plod njegovega duha. Poslednji sestavek, ki ga je spisal še sam, je štatistika družbe sv. Mohorja, priobčena v „Miru“. Skrbel je, da bo „Mir“ nadalje izhajal po njegovih nazorih. Njegovemu nečaku Gregorju Einspielerju, stolnemu kaplanu v Celovcu, je izročil lastništvo; sotrudnik mu bo pa zopet pi-atelj Filip Haderlap, ki je že prej uredoval „Mir“ pod njegovim nadzorništvom.

Še zadnje dni se je zanimal za slovenske liste in novice, ki jih donajajo. Popraševal je: Kaj piše „Narod“, kaj „Slovenec“, kaj „Vaterland“, kaj pravijo „Neue freie Stimmen“. O sv. treh Kraljih mu je bilo slabaje. Zavest ga je zapuščala. Obiskovalce je prosil: „O, pomagajte mi! Premalo sem storil za narod. Rad bi še živel, da bi deloval zanj.“ Dne 16. jan. t. l. zatisnil je za vselej oči.

Naglo se je raznesla žalostna vest po vsem Koroškem, in kmetje so kar vreli v mesto Celovec molit in kropit svojega ljubljence; vozovi in železni vlak so od daleč pripeljali preprostega naroda v mesto.

O pogrebu samem pa ima „Slovenski Narod“, kateremu smo tudi drugače povzeli te črtice iz Einspielerjevega življenja, iz Celovca z dne 18. jan. t. l. naslednji telegram: „Točno ob pol 3 uri je pričel sprevod Einspielerjev. Pred mrtvaško hišo je zbranega premnogo občinstva. Navzočni so vsi deželni poslanci z deželnim glavarjem in deželnim predsednikom, učiteljsko osebje, gimnazijsko in realsko, ter vsa srednješolska mladina; duhovnikov je okoli sto iz mesta in s kmetov. Slovenske deputacije so s Kranjskega in Štajerskega. Sprevod je vodil kanonik Lambert Einspieler, nečak ranjkega, z obilo asistencijo. Ko so se odpele pred hišo molitve, dvignila se je krsta na voz, z vencí preobložen, in sprevod se je jel pomikati v stolno cerkev. Pred krsto nositelji vencev, med njimi „Triglavan“ iz Gradca, Kraut, frančiškani in kapucini, potem vsa duhovščina, ob krsti bogoslovci s svetili, za krsto sorodniki, predsednik, poslanci, odbor družbe sv. Mohorja, Ljubljanska deputacija: Iv. Hribar, Majaron, Šarabon za Ljubljansko duhovščino,

urednik Žitnik, štajerska deputacija: odvetnik Hrašovec in drugi, koroška slovenska inteligencija; zastopniki podružnic sv. Cirila in Metoda, načelniki kmečkih občin in potem mnogo naroda. V stolni cerkvi prostori do zadnjega napolnjeni. Krsta prenesena v cerkev. Mrtvaške molitve se odpojejo in potem blagoslovi knezoškof ranjkega. Na koru so odpeli nagrobno pesem, potem se vije v prejšnjem sporedu dolgi sprevod po najlepšem delu mesta med mnogim občinstvom do daljnega pokopališča, kjer se je v molitvah položil predragi ranjki v tiho zemljo. Ginjenih src je ostavilo občinstvo mesto mirú. Jeden glas se je čul od strani tukajšnjih Nemcev, da take zudnje časti ni užil še nihče v Celovcu.“

Drugo poročilo istega lista pravi med drugim, da so se po domoljubni žalosti ob sprevodu spoznavali med seboj, da je bilo tudi apatičnih gledalcev, statistov, ki pa spremljevalcev niso motili . . . motil nas je le suffér, ki ni niti mirno stal na svojem mestu, nego je letal od jednega nemškega poslanca k drugemu in pravil na glas o grenkosti, ki mu jih napravljajo ti premnogi venci, s temi premnogimi trobojnicami! Ta suffér ni najnižji uradnik v deželi — tužna Koroška!“

„Za pogrebom so šli skoro sami Slovenci, to so bile množice iz raznih koroških „dolin“ in deputacije. Nemški Korošci Einspielerja niso hoteli spoznati, in Celovec, dasi mu je bil Einspieler jeden najbolj slovečih meščanov, dolgoletni in nenadomestljivi dobrotnik — je mrtvega prepustil nam. Skazali smo mu torej skoro sami začnjo ljubezen in čast . . . Težka atmosfera leži tukaj na slovenskih prsih. Iz tega razloga se je popustila misel nagrobnega govora v cerkvi ali na pokopališči in ni se tudi dalo misliti, da bi se pokojniku v slovo zapela slovenska, njemu predraga pesem.“

Došle so mnogoštevilne brzovjavke iz raznih krajev. Biskup Strossmayer je brzovjavil: „Molim, primite od mene najdublje sožaljenje. U našem pokojniku umire jeden od najplemenitejših i najzaslužnijih ljudi. Gubitek je to veliki za ves narod naš. Ugledajmo se u njegov rad i njegov život.“

Odbor „Matica Hrvatske“ je brzovjavil med drugim: „Neka Svemogućí i Vaše i naše želje usliši, da duh Andrijin uvijek nad nami bdi, da sjeme, što ga je toli obilato mej svoj narod sipo, i nadalje obilan plod nosi. Neka se njegove rodoljubne želje, koje je gojio za slovenski i hrvatski rod što prije oživotvore! Slava mu!“

Po pogrebu so se deputacije s koroškimi rodoljubi zbrali v hotelu pri „Sandwirthu“ v Celovcu. Tolažili so drug drugega ter vspodbujali koroške zapuščene rodoljube, da vstrajajo. „G. Gregor Einspieler se je zahvaljeval v imenu sorodnikov, družbe sv. Mohorja in vseh koroških Slovencev udeležencem pogreba in zagotavljal, da bode z vsemi svojimi močmi skušal voditi „Mir“ po potih, ki jih je odkazal listu Andrej Einspieler.“ Tolažili

so se, da je pokojnik zapustil narodno vzbujeno duhovščino in za dobro vnetega kmeta. G. Iv. Hribar je slikal dičnost prečastnega kanonika Lamberfa Einspielerja in vse Einspielerjeve rodovine, potem je isto takó napil na čast Ant. Janežiču in njegovi rodbini. G. F. Haderlap je priporočal ustanovitev slov. pol. društva in Narodnega doma v Celovcu. Neki gospod iz Ljubljane je napil gosp. Muriju, jedinemu slovenskemu poslancu v koroškem deželnem zboru, in je ob jednem omenjal hude politične borbe slovenske, „katera da bode le tedaj privedla do zaželjenega smotra, ako tudi politični zagovorniki sloven-

skih manjšin pogumno in vztrajno zastopajo naša sveta prava ne gledé na začasno brezuspešnost.“

Imetka Einspieler ni zapustil, ker je vse razdelil med uboge. Toliko večji je duševni imetek, ki naj bi ga častno in srečno uživali koroški Slovenci, njegovi ožji rojaki. To želi vsak rodoljub slovenski in mora želeti Slovan. Časti pokojnega Einspielerja so dolžni Slovenci vseh pokrajin, da koroške brate odslej toliko izdatniše in vstrajniše podpirajo, potem ko ni več med njimi njega, ki se je zanje žrtvoval gmotno in duševno. Še jedenkrat: Slava njegovemu spominu!

Fundamentalna zmota notranje avstrijske politike.*)

Avstrija je v obeh polovicah svojega obsega ustavna država. Ustavi obeh polovic obsezati postave ali zakone, ki so temelj vsem drugim zakonom. Vse druge postave so samo izvodi ali podrejeni oddelki osnovnih ali glavnih zakonov, katere imenujemo čb kratkem tudi člene.

Ti členi ali osnovni zakoni obsezajo samo take reči in zadeve, ki se na stopinji sedanje civilizacije umejo prav za prav same po sebi. Osnovni zakoni so tako preprosti ali tako obsežni ali splošni, da si jih ni še posebe utisniti v glavo.

Ti zakoni ne označujejo nič takega, kar bi bilo omikanemu in civilizovanemu svetu novega. In ko bi ti zakoni ne bili pisani in kot taki potrjeni, bi se vendar spoštovali zdaj, ko so tako rekoč vdolbeni v medene table.

V resnici spominjajo ustavni osnovni zakoni na Mojzesovi tabli, na katerih je bilo danih deset božjih zapovedij. Tudi poslednje ne naznanjajo nič posebnega, česar bi pošteno človeštvo samo po sebi ne izvrševalo in ne spoštovalo. Ravno gledé na zapovedi starega zakona se je čuditi, da jih je bilo sploh treba še posebe vcepljevati izvoljenemu ljudstvu. Drugi, poganski narodi takih zapovedij še potrebovali niso, ker so se po njih bolj ali manj ravnali tudi brez žuganja s posebnimi kaznimi. In prav imajo oni, ki trdijo, da Židje so potrebovali pisane in posebe dane zapovedi najsplošnejše moralne vsebine samo zaradi tega, ker so bili Izraelci izvoljeno ljudstvo tudi v tem pomenu, da so bili tudi po svoji naravi nižje vrste, nego pa na pr. Grki, Rimljani ali v obče Arijci.

In če so torej dan danes napravili ustave in uvrstili v nje neke člene, se je to zgodilo ne zaradi narodov v obče, ampak zaradi posebnih razmer in skušenj, ki so učile, da bi se utegnil kak narod, ali pa da bi se utegnil kdo spozabiti nad najumevnejšimi resnicami in zahtevami sedanje civilizacije.

Tako so po takem naštel tudi v avstrijski ustavi nekaj členov, ki se gledé na sedanjo civilizacijo sami po sebi umejo, in glede na katere bi bilo pričakovati, da bi jih ne prekoračevali ne pojedinci, ne korporacije in ne narodi. Glede na medsebojno vedenje avstrijskih narodov so uvrstili člen XIX., v katerem je zagotovljena narodnost z jezikom pojedinim narodnostim avstrijskim.

To zagotovilo je tako naravno, da bi ga niti potreba ne bilo ob navadnem razvijanju narodov. Jedino gledé na prejšnje dobe absolutizma in gledé na specifične razmere v Avstriji se je vstvaril tak člen. Druge države takega člena niti snovale niso v svojih ustavah. Za viharjih let 1848. in 1849. je bila tudi v Avstriji resnica tega člana tako umljiva, da bi se nikakor ne bilo čuditi, ko bi bila na pr. Kromeriška ustava kaj takega popolnoma prezrla. Da ga ni prezrla, zgodilo se je gotovo zaradi pogleda na razposajene narodnosti ali zaradi pogleda na to, da bi se utegnil kak narod s časom spozabiti nad obče priznanimi načeli civilizovanih narodov.

Za onih let, ko so bili vsi narodi navdušeni za občo svobodo, se ni noben teh narodov bal, da bo na svoji narodnosti, na svojem jeziku škodo trpel jedino zaradi porednih ali sebičnih sosedov drugih narodnostij. In še 1867, ko se je zdaj veljavna ustava prirejela v Avstriji, ni bilo videti, da bi se Nemci obotavljali prideti osnovnim členom tudi člen o enakopravnosti narodnostij in jezikov teh narodnostij.

Kar se tiče razvrstitve ustavnih členov, bi se dalo razgovarjati tudi o členu XIX., vsekakor bi po naših mislih moral logično stati bolj spredej; ali to nič ne dé, ker je dovolj, da se je ustvaril. Že to pa, da se je sploh del v ustavo, jasno dokazuje, da pripoveduje ta člen nekaj splošnega, nekaj samo po sebi umevnega.

Člen XIX. dokazuje splošno zahtevo že po tem, da je prištet drugim osnovnim členom; nobeno ugovarjanje

*) Pod tem naslovom objavlja „Slovenski Narod“ št. 219 in 220 od l. 1887. naslednji članek.

tu nič ne pomaga. Nemci sami so člen iz prepričanja prišli glavni ustavnim resnicam ali postulatoma, in poznejša, kakor sofistika sedanje dobe, v sedanji borbi te resnice nič ne zmanjša in ne more zmanjšati.

Kakor daje n. pr. člen XIV. popolno svobodo v veri in svobodi vesti, kakor je v členu XV. zagotovljeno, da se sme gibati prosto in samostojno vsaka postavno priznana cerkev; ravno tako je zagotovljena vsaka narodnost, vsak jezik različnih narodnostij po členu XIX. Kakor ne nasprotuje nihče svobodi v veroizpovedanju, svobodi samostojnega cerkvenega gibanja, ravno tako so se nadejali pojedini narodi ob osnovi ustave, da jim ne bo nihče kratil narodnih in jezikovnih pravic. Nemcem na čast, ki se niso obotavljali spraviti v ustavo člena XIX., verujemo, da so imeli takrat odkritosrčno voljo, ne dotikati se drugih narodnostij in jezikov nemškemu narodu na korist. Dosledno bi morali jednako ugodno misliti o Madjarih, ki se toliko širokoustijo s svobodoljubnostjo.

Verovati nam je nadalje, ko bi se bila enakopravnost izvršila takoj, ko se je potrdila ustava, da bi pozneje ne bili jemali niti skušali jemati iste enakopravnosti.

Kaj je torej vzrok, da se ni izvršila obče priznana zahteva gledé na narodnosti takoj ob začetku?

Glavni vzrok tiči v tem, da so narodi preveč zapupali sami drug drugemu; menili so zlasti Slovani, da navdušenje za pravo svobodo bo trajalo večno tudi med Nemci in Madjari.

Vsled tega se niso potrudili, skrbeti zato, kako, v kakih oblikah bi se najbolje zagotovila enakopravnost. Zavedle so pojedine narode najbolj deželne oblike. Menili so, da deželni zbori so dovolj ugodni ustrezati ravno enakopravnosti tudi v narodnostnem oziru.

K temu se je pridružila kmalu še sebičnost pojedinih voditeljev, ki so začeli hvaliti deželno obliko iz skrivnih namenov. Tako je znano, da so Poljaki začeli krhati narodno samoupravo, katero je bil že Bach podelil enakomerno gališkim Rusom, kakor Poljakom. Nemci pa so takoj sprevideli, da tudi njim je na korist deželna samouprava.

Tako pa so se narodi zaslepili, in vlade same so pozabile na prvotni pomen čl. XIX.

Poslednjič je bilo zmešano vse skupaj gledé na ta člen, in je zmedeno do današnjega dne. Zmota traja nadalje, ker je posegla sebičnost vmes.

Nekateri narodi se hočejo okoristiti potom deželne samouprave proti pomenu čl. XIX, in vlade same si ne vedo pomagati iz obče zmešnjave, katero povečuje židovski, v židovskih listih naloženi in na svoj dobiček delujoči kapital.

Iz vsega tega je pa razvidno, do so nastali narodnostni boji najprej iz zmote, potem iz sebičnih interesov, to pa zato, ker niso od začetka vstvarili ali našli primernih organov ali oblik, v katerih bi varovali pojedini narodi svoj jezik, svojo narodnost.

Ko bi priznane cerkve ne bile že imele svoje organizacije v Avstriji ob dobi dane ustave, in ko bi bila ugodna doba za verske borbe, godilo bi se bilo pojedinim cerkvam kaj jednakega, kakor se godi dejanski zdaj različnim, sosebeno slovanskim narodnostim.

Ko bi bili imeli narodi primerne organe, ali ko bi jih bili takoj vstvarili z ustavo vred, bi ne bila imela sebičnost nemška, madjarska in laška prostora in prilike, da bi se okoriščevala na škodo drugih narodnostij, drugih jezikov.

Iz tega pa neizogibno sledi, da je treba pojedinim narodnostim drugega varstva, nego ga dajejo deželni zbori.

Deželna samouprava samo vzdržuje in povečuje narodnostni boj v Avstriji, in analogno in pred vsem deluje tudi duvalizem.

Vlade in narodi so pozabili, česa je pred vsem treba, vlade so pozabile, kaj je njih dolžnost, in narodi so se spravili na napačno polje narodnostnega boja.

Kar je v ustavi zagotovljenega, za to ne bi bilo treba boja, in še več, kar se samo ob sebi ume, to ne potrebuje v prav civilizovanih državah potrebnih naporov, da bi se še le priborilo.

Narodnostni boj ne spada v parlamentarno življenje; narodnost z jezikom je za vselej zagotovljena, in o tem bi ne moglo biti več prepira. Z narodnostnim bojem se prinaša v parlament nekaj, kar bi imelo biti dovršeno in izvršeno jedenkrat za vselej. Pred parlament spadajo razprave o narodnosti ravno tako malo, kakor na pr. člen, da se ne da rušiti, lomiti tajnost pisem. Jedno in drugo je zagotovljeno v ustavnih glavnih zakonih.

Parlamentarizem in z njim narodnostno življenje mora hirati, dokler se narodnostni boji ne odstranijo. Da se je narodom bojevati za izvršenje čl. XIX po državnih in deželnih zborih, je v avstrijskem konstitucionalnem življenju fundamentalna napaka, je neka izrednost, ki bi se ne bila smela dopustiti nikdar, že pri začetku ne.

Proč torej iz parlamenta z bojem za narodnost in jezik! Zato pa je potreba neizogibna osnova onih organov, ki naravno utegne varovati „naravno dane organizme“, da z dr. Riegerjem govorimo. Ti naravno dani organizmi pa niso dežele, ampak so narodi, in tem narodom dajte nemudoma po posebnih organih narodno samoupravo, pa odstranite ob enem tu dovolj pojasnjeno fundamentalno zmoto avstrijske notranje politike!

Yporej.

Nemški in slovanski velikošolci v Avstriji.

Zunanje in notranje politične spremembe zadnjih dvajset let so vplivale tudi na dijaštvo našega cesarstva. Zmagoviti vspehi nemške politike vsled francosko-nemške vojske so vzbudili nenavaden ponos tudi v nemškem dijaštvu, in jednaka zavest je prošnila nemške dijake tudi avstrijskih velikih šol. Prejšnja mironost in pohlevnost se je umaknila ponosu in čim dalje rastočemu napuhu, in napuh je porodil celó nestrpnost. Nemško-liberalna, požidjena stranka je nemške dijake po svojih glasilih uporabljala za svoje namene, in takó se je pripetilo, da so isti nemški dijaki za ministerstva Hohenwartovega sprejeli z zvižganjem in „pereat!“ tedanjega naučnega ministra Jirečka, došedšega k rektorjevi instalaciji v veliki dvorani c. kr. znanstvene akademije na Dunaji. Da ne omenimo dalje drugih slučajev, je ista liberalna nemško-židovska stranka po svojih glasilih ščuvala nemške dijake proti profesorju Maassenu, bivšemu rektorju dunajskega vseučilišča, ko je med Nemci, rekli bi jedin povzdignil glas za izvršbo in opravičenje narodne jednakopravnosti nasproti nenemškim narodom. Takrat so nemško-židovske novine vselej poprej naznaje, kakó se bodo vedli dijaki tega ali onega dne nasproti učenemu Nemcu, kateremu je bilo več do pravice, nego do hvale istega psevdoliberalstva.

Dokler so služili dijaki nemškim liberalcem jedino v politiki proti Slovanom, so popolnoma molčali ter niso nikdar grajali dijakov, naj so se ti vedli še toliko nedijaški in krivično proti drugim narodnostim.

Isto tako uporabljajo ogerski madjarsko-židovski liberalci dijake, da jim ti demonstrirajo na mestih, kjer se bojé sami prevelike zamere ali drugačnih neprijetnih nasledkov. Dijake hujskajo, kedar jim ne ugaja kak patrijotski čin ali praznik, ali pa kaka oseba, ki bi delovala rada v zmislu skupnega cesarstva. Vsem avstro-ogerskim domoljubom so v spominu izgređi in škandali, ki so je vršili v Buda-Pešti, ko so hoteli častniki slaviti spomin višega častnika, ki se je boril v interesu skupne domovine avstro-ogerske.

Med dijaki, ki so kazali najbolj nestrpno in šovinistično mišljenje, so tudi sami Nemci kmalu zapazili, da so to dijaki židovskega rodu. Židovski dijaki so se v resnici vsiljevali povsod v društva nemških dijakov. Nasledek je bil ta, da so se pospenjali židovski dijaki do načelnikov raznih društev in da so v takem poslu pomnoževali nestrpnost nemških dijakov nasproti nenemškim dijakom. Prej so se shajali nemški in slovanski dijaki celó v istih društvih, so se celó udeleževali skupno raznoterih znanstvenih in drugovrstnih razgovorov ter se vzajemno vrstili v odborih in načelništvih skupnih društev. Ko so pa prodrli židovski dijaki vmes, so zaneli nemške dijake, da so se kazali vedno nestrpníši nasproti slo-

vanskim dijakom. Takó so konečno židovski dijaki pokazili pravo akademično življenje, ki je bilo akademično tudi v zmislu splošnosti in obče, vzajemne strpnosti.

Nemški rodoljubi, pa tudi dijaki so polagoma sprevideli, kak živelj je dobil moč med njimi; spoznali so, da židovski dijak ni boljši od drugega židovstva; kajti tudi med dijaki je bil židovski tovariš prvi hujskač, ki pa se je umaknil, kedar koli je pretila nevarnost zaradi osnovanih demonstracij.

Vsled takega spoznanja se je velika množica nemških dijakov ločila od židovskih dijakov in hodi od istega časa poti, kakor jih kažejo nemško-nacijonalni voditelji. Tem je vitez pl. Schönerer na čelu, in on je z jedne strani strog antisemit, z druge strani pa strog nacijonalac. Ob jednem meri ta voditelj na to, da bi se Avstrija kar možno tesno združila politično z nemškim cesarstvom. V notranji politiki dela pa nato, da bi se odcepila Dalmacija in Galicija iz skupine kraljestev in dežel, ki so zastopane v državnem zboru Dunajskem, in da bi se takó polagoma ponemčile vse one kronovine avstrijske, ki so spadale prej k takó imenovanemu nemškemu bundu.

Kar se dostaje antisemitizma in vzgojevanja značajnega narodnega mišljenja, je vitez pl. Schönerer dosegel že mnogo, in nemški dijaki so njegovi največi častitelji. V tem pogledu bi mu tudi Slovani ne očitali ničesar; ali v politiki je on v nasprotji takó rekoč z lastnimi načeli, ker zahteva od Avstrije več, nego je možno privoliti zavestni samostalni, ob jednem veliki državi, potem pa, ker njegov političen program zahteva, da bi se potopili Čehi in Slovenci v morji nemške narodnosti. Ta stran je toliko bolj obžalovati, ker se drži ravno ta nemški voditelj drugače jako modrih načel in vodi tudi dijake po odličnih zgledih nemškega učenjaštva.

Nemški dijaki, častitelji Schönererjevi, hodijo vsled tega skupnega programa nekoliko po dobrih, nekoliko pa po neopravičenih potih in takó prekoračijo tudi meje tega, kar je dostojno in dovoljeno. Proti somišljenikom Schönererjevim in proti dijakom so začeli nemško-židovski časniki že zdavno pisati in ščuovati, pa ne toliko zaradi političnega mišljenja, kolikor zaradi antisemitizma, ki dobiva čim dalje več pristašev. Prav po židovski so začela ta glasila zasledovati gibanje voditeljev in dijaštva; zdaj ovajajo profesorje, zdaj dijake in opominjajo, naj bi se omejila svoboda tem in onim. Ker so take vrste časniki vplivni, dosežejo mnogokaj in utegnejo doseči tudi to, da se zares dozdanja prostost omeji tudi na velikih šolah. Takó je predložila c. kr. vlada v državnem zboru Dunajskem posebno predlogo, ki naj bi dobila zakonito veljavo. Po tej predlogi bi bilo prepovedano dijakom snovati politična društva in tudi glede osnove drugih, politično in

diferentnih društev bi bilo več sitnosti, ker bi se bilo oglašati tu in tam v namen dovoljenja takih društev.

Schönererjevo glasilo, „Unverfälschte deutsche Worte“, št. 3. t. l. meni, da vladna predloga je obrnena naravnost in zgolj proti nemškemu dijaštvu. V resnici ob tej priliki ne morejo niti najhujše Slovanom nasprotujoče novine ničesar očitati slovanskim dijakom. Ali motili bi se, ko bi mislili, da se bo nov zakon, ako pride v veljavo, obračal samo proti nemškim dijakom. Vladna predloga je taka, da, če se sprejme brez predrugečbe, bo omejevala in zavirala celó društva, ki bi se v ničemur ne dotikala političnih vprašanj. Kakor delajo politiko iz narodnostnih vprašanj, ki so li imela biti sosebnó v Avstriji, samo kulturnega pomena, ravno tako bi delali sitnosti in podtikali politične namene dijaškim društvom, ki bi se bavila jedino z znanostjo in raznovrstno umetnostjo. Vladni pooblaščeneci, ki zahajajo v društva, niso vselej takó bistri, da bi mogli ločiti, kje je meja kulturnim in političnim razgovorom in takó bi se društva zapuščala ali prepovedavala, čeravno bi ne bilo pravega povoda zato. Volja tudi ni vselej taka, da bi mogli po dosedanjih skušnjah ugodno soditi tam, kjer z zakoni omejujejo svobodo.

Slovanski dijaki so se v obče in zlasti na Dunaji zdrževali vsakega političnega gibanja, in še tam se niso zgnili, kjer je nemški ali židovsko-nemški šovinizem razžalil ob demonstracijah čut slovanskih dijakov. Poslednji so bili celó prepoblevni, ko je bilo zavračati neopravičene nepatrijotske demonstracije, in je to umeti jedino iz tega, da bi slovanske dijake takoj napadli in napadali po novinah, ko bi se izjavili v zmyslu tega, kar čutijo ob takih demonstracijah. Slovanski dijaki torej niso zakrivali ničesar, da bi se omejila dosedanja svoboda na velikih šolah; njih je veliko število po vsej Avstriji, in zató se zgodi njim največja krivica že v tem, da se namerja skrčiti ista svoboda.

Nemci in Madjari podrejajo vse druge narode našega cesarstva svojim načelom, težnjam in taktiki, če tudi so nasprotnega mišljenja; ravno takó postavljajo zdaj slovanske dijake v isto vrsto z nemškimi, v tem ko bi vedeli dobro razločevati, kedar bi se dogodilo kaj napačnega med slovanskimi dijaki. Ali najhujša bo pa še ta, če se vladna predloga sprejme zaradi nemških dijakov, in če zadenejo posledice takega zakona prej slovanske, nego nemške dijake. V tem oziru je treba previdnosti tudi slovanskim državnim poslancem, da se odstavki vladne predloge strogo omeje in strogo izgovoré, drugače bodo dotične oblasti ob izvrševanju ravnale, kakor bo njim ugajalo najbolj, ne pa kar bi odgovarjalo najugodniše stvari sami.

Mi se gledé na slovanske dijake ne potegujemo za drugo, kakor da jim ostane v pospeševanju znanstva in umetnosti ter v obče zavesti o kulturnih vprašanjih svoboda neomejena. Oni so se doslej sami omejevali v svojih društvih na tako delovanje, in imajo pravico zahtevati,

da se jim ne prekrati razgovor tega, kar se razpravlja svobodno na vseučiliških stolicah samih.

Slovanski dijaki nimajo kakega posebnega voditelja, kakor nemški dijaki; in najboljši narodni slovanski voditelji v Avstriji celó slovanskim narodnostim odsvetujejo umešavanje v politiko. Torej se zlagajo načela, ki se dajejo tem narodnostim, z načeli, katerih se od nekdanj držé slovanski dijaki sami od sebe. Zanje ni potreba krčenja velikošolske svobode; njim ostanejo, kakor doslej v veljavi ona vodila, ki vspodbujajo do popolnjevanja v znanstvu in umetnosti.

Z veseljem pozdravljamo s tega stališča specifično društvo, ki se je med slovanskimi dijaki osnovalo ravno zdaj v Gradcu z imenom „Slavia“. To društvo hoče namreč pospeševati znanje in umetnost med svojimi člani in ima v odboru zastopnike raznih narodnostij. Po osnovi je to društvo pravi zgled enakim akademičnim društvom in mi ne želimo boljšega, kakor da povsod oživé društva z izrecno takim namenom. Kar je še posebe vredno pri tem društvu, je to, da ima celó Poljake zastopane v odboru. To dokazuje, da poljski dijaki polagoma pridejo do spoznanja, da je ločiti kulturo od politike, in da politične aspiracije poljske narodnosti po dosedanjih potih ne vedejo do sreče niti Poljakov samih, niti Slovanov v v obče. Saj dijaki poljski, katerih niso še popačili v v mišljenji, najlaže spoznajo, do kam je dovedla usoda Poljake na Poznanjskem.

Graško društvo „Slavia“ pa dokazuje ob enem tudi to, da mrženje med hrvaško in srbsko mladino prenehava; saj tudi ta mladina utegne spoznati, da so med Hrvati in Srbi s tuje strani netili razpor in ogenj sovraštva. Gojenje znanstva in umetnosti utegne tu popraviti, kar je pokvarila politika, in takó oživi med slovansko mladino na velikih šolah ono kulturno delovanje, kakoršno vede do blagostanja slovanskih narodnostij, in kakoršno ima tudi c. kr. vlada v mislih, ki hoče skrčiti, svobodo na velikih šolah.

Znanje in umetnost ima obširno polje, in mi menimo, da hoče tudi novo društvo „Slavia“ delovati na oni strani, za katere ni dovolj skrbjeno po velikošolskih stolicah. Kakor se je opuščalo doslej učenje slovanskih jezikov, ravno takó so zanemarjali v obče tudi temeljito preiskovanje slovanske zgodovine po avstrijskih vseučiliščih, in o umetnosti slovanski pa niso vedeli mnogo ne Nemci, ne drugi narodi, je niso mogli torej tudi znanstveno razpravljati. To so velike nedostatnosti za slovansko dijaštvo, in je torej gledati toliko bolj, da dijaki sami z lastnim trudom dosežajo, česar jim ne dajo ali ne morejo doslej dati velikošolske učne stolice. Zato pa so primerna društva najspodbudnejša.

Potreba skupnega razgovaranja pa samo vede do tega, da se dijaki priučé najprej onemu slovanskemu jeziku, ki ima najobsežnišo književnost, in ki je zaradi raznih kulturnih potreb najpraktičniši za medsebojno ob-

čevanje. Potem naj pride na vrsto učenje drugih slovanskih jezikov. Umetnost slovansko uživajo dijaki najlaže v petji odbranih slovanskih pesmij, ki označujejo čustvo, kakor se razodeva na zahodu ali vzhodu, jugu ali severju. Sicer pa so teorije v početkih o vsakem oddelku tudi slovanske umetnosti že osnovane, in tako je možno teoretično premišljevati izjave slovanskega duha, kakor se je razkril že dozdej. Veliko je na tem, da zasledé dijaška društva prave vire slovanski znanosti, ker ravno teh je malo dobrih, in kar je kod objektivne resnice, je pa bolj ali manj prekrita in velik del tudi nepreiskovana.

Iz preteklosti imajo Slovani še imenitnih ostankov tudi v sedanjosti. Kdor se hoče dobro poučiti o družbenem življenju, ne sme prezirati, ko se seznanj z zapadnimi teorijami, socijalnega in narodnogospodarskega življenja, kakoršno kaže še dandanes razne oblike pri nekaterih slovanskih narodnostih. In še oblike in navade pravnega življenja med Slovani so vredne posebne pozornosti, da se loti raziskavanja, kdor ima med slovan-

skimi mladimi naobraženci moč in sposobnost zato. Zaresnih listov je med Slovani že obilo, ki radi priobčujejo, kar vede do večje zavesti o preteklosti in o vrednosti sedanjega slovenskega kulturnega življenja. Dela primerne slovanskim dijakom povsem tem ne nedostaje, in je paziti, da si isto delo praktično razdele po načelu potreb in prikladnosti za sedanjo dobo. Ukrepjenje duševnega življenja pa je Slovanom zdaj najpotrebniše, in slovanski sinovi po velikih šolah naj bodo zgled dejateljem slovanskih narodnostij.

V ta namen pa so potrebna dijaška društva, kakoršno hoče biti „Graška Slavia“, da se dijaki iz raznih slovanskih oddelkov najprej spoznavajo, v načelih zjedinijo in se tako vzajemno in res praktično pripravljajo na svoj poklic. Tako postanejo sami pravi duševni voditelji svojim rojakom, srečnejši od onih voditeljev, ki so prezirali in še prezirajo obče kulturne vezi, ki jedino morejo povzdigniti Slovane do višjega razvoja.

Jezik in tuji duh.

Jezik je bistveno samo zunanja oblika, v katero tako rekoč zavijamo in shranjujemo duševne plode raznih vrst. Živ jezik je ob jednem posoda s takó rekoč elastičnimi stenami in predali, ki se udajajo, razširjajo in razprostirajo takó, kakoršna je duševna hrana, ki se spravlja v iste predale. Vendar pa ni vsak jezik jednako gibčen, in tudi isti jezik ni na vsaki stopinji toliko razvit, da bi se udajal vsakateri misli, vsakateremu zasukavanju, ki je plod razvitega duha. Oni jezik je najrazvitiši in najsposobniši, ki more slediti vsem potom duševnega delovanja, ki je takó rekoč poslušen v zmislu, kakor mu narekuje duh.

Pravilno stanje med jezikom in duhom je ono, v katerem vlada vzajemnost med razvijanjem duševnim in jezičnim, v katerem vstvarja duh s svojstvi miselnih oblik vsopredna svojstva prikladnih jezičnih oblik. Tam pa, kjer bi jezik uklenili v nespremenljive, kakor okostenele oblike, predno doseže duh vrhunec svoje razvijalnosti, svoje zmožnosti do vsestranskih logičnih oblik, bi isti jezik zaostal za duševno zmožnostjo, in duh, ki bi se sukal rad neomejeno ali svobodno v jezičnih oblikah, bi čutil, da ga jezik zavira, bi čutil, da mu se je ravnati po preozkih mejah jezikovnih, ko bi bilo vendar pravilno, da bi se jezik ravnal po duhu. Tako neprimerno razvitje med jezikom in duhom škoduje duševnemu razvoju.

Tako nerazmerje je v resnici tu in tam pri onih narodih, ki prezgodaj napravljajo stalna pravila, stalne zapovedi, kakor da bi ne mogel jezik obogateti tudi še z drugovrstnimi oblikami in pravili. Vendar tako stanje

v jeziku vsaj tuje ni, in duh si pomaga tudi v takih okovih, ker je bil vaju v njih sukati se, predno je prekoračil meje, ki jih zdaj umetno stavljajo jeziku.

Hujše se godi duševnemu delovanju, če se mu vsiljuje jezik, ki mu ga tujčijo na razne strani. Jezik je namreč posledica svojstev vsakaterega samostalno razvitega duha in kolikor toliko samostalno razvitega naroda. Narodna svojstva se izražajo tudi v svojstvenem mišljenju, in isto individualno določno mišljenje rodi in utrdi polagoma tudi svojstvene oblike in zakone v jeziku. Jezik, ki je pravi plod svojstvenega duševnega delovanja, zasluzi ime narodnega jezika, in duh, ki je vstvaril tak svojstven jezik, se najlaže in najrajši suče v okviru in v posebnih oblikah svojega jezika.

Čustvo o oblikah, sličnostih oblik in zakonih združevanja govornih delov se takó utrjuje v narodu in plodi od roda do roda. Kjer pride kaj v jezik, kar se ne zлага z njegovimi vsakovrstnimi analogijami, občuti narod takoj, in samo če je tuj vpliv na kako stran mogočen in trajen, oslabi polagoma čut za domače analogije, oblike in zakone. Tuj vpliv brani, da se duh ne more več takó sukati, kakor bi se gibal najrajši in najlaže. Tuj vpliv v jeziku ne pomeni nič drugega, kakor da se jeziku vsiljuje oblike in pravila, ki jih prvotno ni vstvaril narodni duh, in ki temu duhu nasprotujejo. Tuj vpliv v jeziku dela zavira oni logiki, ki je svojstvena narodnemu duhu. Recimo, da bi hotel tuj vpliv izpodmakniti Slovincem karakteristični in priljubljeni „pa“ v raznih logičnih zvezah, in razvidimo takoj, da bi nam s tem pobrali dragotino, ki se ne dá nadomestiti. Naša svojstvena

gibčnost v mišljenji bi z imenovano priteklino izgubila jako mnogo. Take vezi so logično že jako imenitnega pomena. Ali tuji duh v jeziku, ki dela škodo narodnemu mišljenju, začinja vplivati že veliko poprej, pri mnogo robatiših delih jezičnih snovij.

S tujega prenesenih besed tukaj niti poštujemo ne, ker o teh je samo po sebi umevno, da pačijo moč domačega jezika. Opravilo, ki se omejuje samo na trebljenje tujih besed, je jako važno, ali nikakor ne najimenitniše. Tuji duh zahaja v jezik še po drugih, veliko bolj skritih potih. Tuji duh nam pači domači slovar ali leksikon, da še sami ne vemo, kako.

Nove potrebe, nove iznajdbe zahtevajo novih imen; teh imen doslej ni doma; treba jih je vstvariti. Kakó? Tu je možna dvojna glavna napaka. Novo ime vstvarimo kaj radi po duhu tujega jezika, in poslednji rodi, recimo, rad sestave iz samostalnih besed, česar pa naš jezik ne ljubi. Takó dobimo tujke v domači obliki, ali prav za prav obleki, in te tujke, če se množé, jemljejo moč domačim končnicam in prednicam ali pritiklinam. Takó imenovani sufiksi izgublajo svojo moč, in preprostost domačega jezika zginja bolj in bolj. Z druge strani pa jo utegnemo zagaziti v drugo skrajnost. Leksikalne oblike iz starodavnosti so se obrusile v kratke, bolj ali manj odrvene izraze ali besede. Tem pravih analogij vstvarjati ni lahko delo, in takó ni vse v duhu domačega jezika, kar vstvarimo navidezno po analogiji kratkih, zdavna ukoreninjenih domačih besed. Gledé na pomnoževanje slovarja je torej največje previdnosti treba, in še najbolje jo ukrenemo, ako jo pogledamo v slovar vseh slovanskih narodnostij, predno vstvarjamo za nove reči in dejanja novih izrazov.

Slovniških ali gramatiških obrazil ali takó imenovanega pregiboslovja nam tuji duh ne more z lahka kvariti; pač pa utagne sklanjatev in spregatev slabiti in uničevati, ako nas toliko prenaga, da rabimo tam drugače brezpotrebni člen, tu pa jednako nepotrebne osebne zaimke. V narečjih je tuji vpliv stabil sklone pri Slovencih ravno v tem, da tu pa tam do današnjega dne vsaj nekoliko rabijo člen, in Bolgari niso mogli niti v pismenem jeziku otresti se slovanskim jezikom drugače tujega, popolnoma brezpotrebne člena.

Najpomenljiviši in psihologiški najkvarniši je tuji vpliv pri združevanju besed ali gledé na takó imenovano skladnjo ali sintakso. Ravno v tem pogledu deluje svojstveno narodni duh prvotno najkrepkeje in združuje govorne dele po posebnem čustvu. Te sestave je možno analizovati, in pri tem zasledimo, da je duh jako dosleden, in da mu je pri vsakateri karakteristični zvezi besed polstava poseben nazor ali nagled. Takó n. pr. Slovenec združuje ali bolje rečeno, razdružuje zanikovalne dele stavka z roditeljskim ali genitivom. V tem je slovenski jezik skozi in skozi dosleden, in tej doslednosti je jeden in isti glavni vzrok, ako stvar presodimo prav. Taka pa

je prvotno tudi z drugimi skloni, in če se dogodé nepravilnosti, je temu vzrok ali premalo razvito čustvo o analogijah zvez v jeziku, ali pa vpliv tujih jezikov, kateri se v združevanju besed razločujejo od jezikov slovanske skupine.

Miklošič je prilično pri svojih predavanjih o sintaksi rekel, da omikani narodi indoevropske skupine vplivajo tudi v jeziku drug na drugega, in ta vpliv hoče tudi sintakso zjednačiti bolj in bolj. Resnično je, da stari jeziki so vplivali na skladbo romanskih in germanskih narodov. Slovani pa so pod vplivom klasičnih starih in v obče novih, zlasti jezikov večih narodov. Ta podvojeni vpliv slabi slovansko čustvo toliko bolj, kolikor bolj se ravno naobraženci pripravljajo na govor in pisanje s pomočjo tujih književnostij. Na slovanske narode ne vpliva potem tujstvo neposredno, ampak posredno po slovanskih pisateljih.

Zato pošiljajo vsi pravi jezikoslovci domače pisatelje med narodno slovstvo, torej jim nalagajo, da naj proučavajo narodne pesmi in drugovrstno jezično nepopačeno narodno blago. V tem narodnem blagu ne živi samo skupnost pravil nepokvarjene sintakse, ampak se razkriva sila tudi drugih najfinejših in karakterističnih zasukavanj in prednostij vsega sloga. Zveze so take, da jih ni možno spravljati niti v pravila; zato je potreba posebnega opazovanja ter branja in zopetnega prebiranja. Kdor si prisvoji v jeziku združene posebnosti, ki so v resnici psihologiškega značaja in pomena, gospoduje nad narodnim jezikom, in tak narodni delavec postane zares narodni pisatelj. Če tudi si ne pridobi zavesti o tem, kakó in zakaj govori narod takó in različno od drugih narodov, je vendar varen pred tujim vplivom samó, če si je čustvo okrepil dovolj. Čustvo je namreč v jeziku tako, da pomaga do pravega narodnega govora uspešniše, nego pa suha pravila, za katera nam je znanih malo zgledov in analogij. To je tudi glavni povod, da nam učitelji priporočajo marljivo prebiranje dobrih pisateljev, in v tem pogledu so spisi, kot klasični priznani, ravno dovolj dobri.

Iz vsega tega je razvidno, da, čeravno je jezik samo zunanja oblika, posoda za duševna dela, pa vendar ni vse jedno, ali odgovarja narodnemu mišljenju ali ne. Kajti mišljenja nam ni soditi samo po vsebini, ampak tudi formalno. To in ono se mora vjemati; narodna vsebina naj se predeluje in presaja od pojedinca do pojedinca v onih logičnih oblikah, katere so se narodu prikupile, in katere so se pri njem udomačile. Istim logičnim oblikam pa mora odgovarjati oblika narodnega jezika, in poslednjo je varovati pred tujim vplivom, pred duhom tujih jezikov gledé na vse glavne dele narodne slovnice, sosebo pa gledé na skladnjo in svojstvenosti razvitega sloga. Tuji duh torej tudi gledé samo na formalno, na jezično stran ni brez pomena, in je tuji duh tudi tu nevarniši zapadnim, nego pa vzhodnim Slovanom.

Čim menj se je tuji duh mešal v narodno književnost, toliko krepkejšo individualnost kaže tudi jezik dotičnih Slovanov.

Srbsko narodno blago utegne biti zaklad in vir, iz katerega se okrepijo pokvarjeni jeziki slovanski; ruska

književnost pa razvija tako bogastvo v analogijah vsakaterih oblik in zvez jezičnih, da si utrdimo v tej književnosti narodni duh po vsebini stvari in formalnosti jezikovi.

Podgornik.

Papeška pisma Adrijana II. in Ivana VIII.

Pod tem naslovom je priobčil „Parlamentär“, št. 47 od 20. novembra 1887 dva lista rimskih papežev v staroslovenskem in latinskem jeziku ter konečno z nemškim prevodom Mi ponatisnemo prva teksta in pridamo slovenski prevod.

„Parlam.“ piše doslovno takó-le: „Rimski stol je po pismu Galimbertijevem dovolil črnogorskim katolikom slovansko liturgijo s tem, da se izrečno sklicuje na naredbe Adrijana II. in Ivana VIII., katere naredbe pripadajo svojstveno Čehoslovanom in Slovencem.

Naredbo Adrijana II. obseza životopis sv. Metodija, ter je spisana *) v staroslovenskem jeziku in se glasi: „Andrjejan episkop i rab božji k Rostislavu i Kocelju.

Slava v višnih Bogu i na zemli mir, v čelovječeh blagovolenie. Jako o vas duchovnaja slyšachom, na njaže žaždachom z želanjem i molitvoju, vašego radi spašenija, kako jest vzdvigl gospod serdea vašja, iskati jeho, i pokazal vam, jako netokmo vjeroju, no i blagymi djely dostoit služiti Bogu. Vjera bo bez djel mertva jest, i otpadajut ti, iže sja mnjat Boga znajušče, a djely sja jeho odmetajut. Netokmo bo u sego svjatitelskago stola prosiste učitelja, no i u blagovjernago carja Michaila, da posla vam blažennago filosa Konstjantina i s bratom, dondeže my nedospjehom. Oni-že, uvjedjevše apostolskago stola dostojasča vašja strany, kromě kanona nestvoriste ničsože, no k nam priidoste i svjatago Klimenta mošči nesušče. My-že trjegubu radost' primše, umyslychom ispytavše poslati Methodia, svjaščče i s učenyky, syna-že našego, na strany vašja, muža-že sveršena razumom i pravovjerna.

I. Da vy naučit, jakože jeste prosili, skazaja knigy v jazyk vaš, po vsemu cerkovnomu činu ispolni i s svjatoju mšeju, rekše s služboju i kreščeniem.

II. Jakože jest filosof Konstjantin načal božieju blagodjetiju, i za svjatago Klimenta molitvy: takože ašče i kto vzmožet dostoino i pravovjerno skazati, svjato i

*) Tako imenovana panonska legenda je v knjižnici duhovne akademije v Moskvi. L. 1843. je bila izdana v Moskvi, potem v češko-slovenskem jeziku (čas. češk. Musea v Praze 1840), potem od Šafařika v delu: „Památky dřevního pisemnictví Jihoslovanů v Praze 1851). Prim. Codex iuris bohemicus. T. I. H. Jireček. Praga 1867. Ponatisnemo jo tukaj s popolnoma neprikladnimi latinsko-nemškimi pismeni, da bi jo mogli brati Čehoslovani in Slovenci, ki ne poznajo cirilice.

blagoslovenno Bogom i nami i vseju katolikieju i apostolskoju cerkovju budi, du byste udob zapovjedi božia navykli.

III. Sej-že jedin chranite obyčaj, da na mši prvoe čtut apostol i evangelie rimsky, tače slovenskij, da sja ispolnit slovo knižnoje, jako: Vschvaljat Gospoda vsi jazyci, i drugoici: Vsi vzglagoljut jazyky različni veličija božia, jakože dast' im duch svjatyj otvjěščeovati.

IV. Ašče-že kto ot sbrannych vami učitel i slyšaščich sluchy i ot istinny otvraščajuščich na bljadi, načnet drznuv inako rozvraščati vy, gadja knigy jazyka vašego: da budet otlučen, no tokmo v sud dany cerkvi, dundeže sja ispravit; ti bo sut' volci, a ne ovca, ja-že dostoit ot plod ich znati i chraniti sja ich.

Vy-že, čada vzljublennaja, poslušajta učenia božia i neotrinete kazania cerkovnago, da sja obrjaščete istinnii poklonnici božii, Oteu našemu nebesnomu, s vsěmi svjatymi. Amin. **)

Latinski prevod Adrijanove naredbe se glasi:

Andrianus episcopus et servus Dei Rostislao e Kocelo.

Gloria in excelsis Deo et in terra pax, in hominibus bona voluntas. Audivimus de vobis spiritualia, quae sitiebamus cum desiderio et precibus vestrae salutis gratia, quoniam expergefecit Dominus corda vestra, ut eum quaereretis, et monstravit vobis, quo modo non solum fide, verum etiam bonis operibus oporteret Deo servire. Fides enim sine operibus mortua est, et falluntur ii, qui putant, Deum se cognoscere, in operibus autem ab eo desciscunt. Non enim apud hunc episcopalem thronum tantum rogastis doctorem, sed etiam ab orthodoxo imperatore Michaele, misitque vobis beatum philosophum Constantinum cum fratre, cum nobis occasio deesset. Illi vero, jure sedis apostolicae in vestras partes cognito, contra canonem nihil fecerunt, sed ad nos venerunt, S. Clementis reli-

**) Po Nestorjevem Letopisu po Lavrentijevskem spisku (S. Petrograd 1872) se glasi ta tekst (III. do konca) takó-le:

„Sije že slyšav papež Rimskij, pochuli tjech, iže ropščut na knigi Slovenskija, rekl: da sja ispolnit knižnoje slovo, jako vschvaljat Boga vsi jazyci; drugoje že: vsi vzglagoljut jazyky veličija božja, jakože dast' im svjatyj duch otvjěščeovati: da ašče kto chulit slovjenskiju gramotu, da budet otlučen ot cerkve, donde sja ispravit; ti bo sut' volci, a ne ovca, jaže dostoit' ot ploda znati ja i chranitisja ich. Vy že, čada božia, poslušajte učenia i ne otrinite nakazania cerkovnago, jakože vy nakazal Methodij, učitel vaš.'“

quias ferentes. Nos autem triplici gaudio repleti, statui-
mus re considerata, Methodium in partes vestras mittere,
filium nostrum, postquam eum cum discipulis ordinavimus,
virum perfectum intellectu et orthodoxum.

I. Ut vos edoceret, quemadmodum rogastis, libros,
ad exigentiam recti ordinis in Ecclesia recepti, in vestram
linguam interpretans omnes, cum sacra missa id est
liturgia et cum baptismo.

II. Sicuti Constantinus philosophus divina gratia
et S. Clementis invocatione coepit: item si quis alius
potuerit digne et orthodoxe docere, sit sanctum et be-
neditum a Deo et nobis et omni catholica et apostolica
ecclesia, ut facile praecepta divina discatis.

III. Hunc unum servate morem, ut in missa primo
legantur apostolus et evangelium romane, dein slovenice
ut expleatur, verbum scripturae: Laudate Dominum
omnes gentes; atque alio loco: Omnes loquentur variis
linguimagnalia Dei, prout spiritus sanctus dabit loqui
illis.

IV. Si quis vero ex electis per Vos doctoribus, et
discipulis, aures suas a veritate avertens ausus fuerit,
vos in errores inducere, vituperans libros linguae vestrae,
sit excommunicatus, sed tantum in iudicium detur eccle-
siae, donec se corrigat: Isti enim sunt lupi et non oves,
quos convenit a fructibus eorum cognoscere et cavere ab
illis.

Vos autem, filii carissimi, audite praecepta Dei, nec
repudietis institutiones ecclesiae, ut inveniamini veri ado-
ratores Dei Patris nostri coelestis cum omnibus sanctis.
Amen.

Slovenski prevod se glasi:

Adrijan, škof in služabnik božji Rastislavu in Ko-
celju.

Slava v višavah Bogu in na zemlji mir, v ljudeh
blagohotenje. Slišali smo o vas sporočila, po katerih
smo koprneli z željami in molitvijo, radi vašega odre-
šenja; kajti gospod je povzdignil vaša srca, da bi ga
iskali, in vam pokazal, kakó ni samo z vero, ampak tudi

z blagimi deli služiti Bogu. Kajti vera je brez del mrtva,
in se motijo oni, ki menijo, da poznajo Boga, a odpa-
dajo od njega z deli. Ne samo pri tem svetem stolu
ste prosili učitelja, ampak tudi pri pravovernem carji
Mihailu, in ta nam je poslal blaženega filozofa Konstan-
tina z bratom, do česar nismo dospeli mi. Ona pa, uvi-
devši pravice apostolskega stola do vaših krajev, nista
se zagrešila nič proti kanonu, ampak sta prišla k nam
in prinesla ostanke svetega Klementa. Mi pa radosti
polni, smo stvar premišljevali in sklenili, poslati v vaše
kraje Metodija, posvetivši ga z učenci sina našega, moža
dovršenega po razumu in pravovernega.

I. Da vas pouči, kakor ste prosili, in da prevede
knjige v jezik vaš, popolnoma po vseh cerkvenih pra-
vilih, skupno s knjigami za sveto mašo ali službo božjo
in za sveti krst.

II. Kakor je začel filozof Konstantin z božjo milo-
stijo in prošnjo pri svetem Klementu: tako naj bo, če
more tudi kdo drugi dostojno in pravoverno učiti sveto
in blagoslovljeno od Boga in od nas in od vse katoliške
in apostolske cerkve, da se toliko laže naučite božjih
zapovedij.

III. Ohranite pa jedin ta običaj, da se bere pri maši
najprej apostol in blagovestje po rimsko, potem slovenski,
da se izpolni beseda knjižna: Hvalili bodo gospoda vsi
jeziki, in drugod. Vsi bodo oznanjali veličja božja v raz-
ličnih jezikih, kakor jih navdahne sveti duh.

IV. Ko bi se pa kdo izmed učiteljev, ki ste jih
izbrali, ali izmed učencev, odvrtačajočih vas od resnice
na zmote, predrznil, vas zavajati (zapeljavati), zmerjaje
knjige vašega jezika: naj bode izobčen, toda naj se iz-
roči samo cerkveni sodbi, dokler se ne poboljša. Oni so
namreč volkovi, a ne ovce, ki jih je treba poznati po
njih sadu in varovati se jih.

Vi pa, sinovi prelubi, poslušajte nauke božje in ne
odtegujte se cerkveni zapovedi, da postanete pravi čistilci
božji, Očeta nebeškega, z vsemi svetniki. Amen.

(Konec prih.)

Ivan Gundulić.

(Dalje in konec.)

Za primer Gundulićeve dramatike bodi nam tu kratka
vsebina njegove „Dubravke“, igrane prvokrat v
Dobrovniku leta 1628.

I. Čin. Mladiči pastirji in devojke pastirice se sni-
dejo o rani zori ter si v zeleni dobri kratak čas delajo,
pojoč vesele pesmice, in pripravljaje se na svatovščino;
kajti danes se poročita Miljenko in Dubravka. Dva satira
(o katerih pravi III. 6: „Na gos(t)be sve naše oni su svedj
zvani; Jer bez njih tamaše ni smieha nigdie nij“), Gorštak
in Divjak, poskušata se v sviranji, kateri da bode glumač

na piru. — II. Čin. Vuk (Volk), preobražen na satira
(ker mu je pastirica Stojna bila skazila ovčjo pečenko),
pogovori se z Gorštakom, da bo on (Vuk) na gostiji
bobenj, ta (Gorštak) pa glumač. Miljenko pripoveduje
Pelinki, kako ima rad Dubravko, in Pelinka Miljenku
obeča, da mu hoče pri tem pomagati. Zagorko razodeva
svoji materi Stojni, da tudi on ljubi neko devojko. Je-
ljenka, satirica, preoblečena za pastirja, preti ošabnim
devojkam, katere ne marajo za preproste satire. —
III. Čin. Pastirji ženejo Divjaka, kateri se je bil v po-

dobi ženske drznil med devojke, k Dubravki. Videč to Gorstak ga zasmehuje. Ljubdrag toži, da je lepo Dubravko, katera je bila obljubljen Miljenku, prevzel protizakonito bogati Grdan; temu zato Miljenko žuga z osveto. Glasnik pripoveduje, kako se je Grdan hotel zaročiti z Dubravko, a kako je v čudu prišel Miljenko ter se poročil z njo. Na to vabi vse v svate. Satiri in satirice se že veselé gostbi. Zvršivši sveti obred v cerkvi, pripravljajo se gosti, pastirji in satiri, na pot. Darujejo božici slobodi darove; na kar duhovnik konča s prošnjo, da Bog dá ter bi ljudstvo moglo vedno v jedinstvu in medsebojni ljubavi slaviti takšno slobodo.¹⁾

No, mnogo znameniteje od teh dramskih je še današnji Gundulićevo delo epsko. — Kakor smo videli, bavil se je bil Gundulić pri svojih pesniških poslih tudi z literaturo italijansko, pa je razven omenjenih prevodov že preje poskušal na „slovinski“ prelagati tudi glasoviti epos Torquata Tassa „La Gerusalemme liberata“, o katerem prevodu se do najnoveje dobe ni več znalo ničesar izvestnega, nego se je mislilo, da je tudi propal, menda v potresu l. 1667. Ali pred kakimi 20 leti našel se je v Makarski rokopis iz leta 1771., sodržujoč prva dva speva Tassovega epa preložena na hrvatski, kateri prevod dr. Fr. Rački in Iv. Kukuljević („Vienac“ 1873. 7, 9) pripisujeta Gunduliću, čemur vendar nekateri strokovnjaki ne pritrjujejo.

Omenjeni italijanski epos je (kakor misli Kukuljević) po vsi priliki dovel Gundulića na misel, da izpeva izvirno delo, s katerim se je najbolj proslavil v svojem národu, a si ime uvekovečil i pred vsem svetom naučnim. In to je Gundulićeva velebna epopeja „Osman“. Gradivo za ta junaški pesmotvor je Gundulić vzel iz turške povestnice. Car Osman II. je njegov junak, in boj med Turki in Poljaki l. 1621 predmet pesmi. A osnova je kratko ta-le: Pesnik pripoveda, kako je car Osman težko prenašal pobitje svoje ob Dnjestru, kjer so ga bili Poljaki potolkli pri Chocimu, pa je zarad tega odločil, uničiti janjičarje, kateri so bili temu krivi. Zato, da se je tedaj s svojimi svètniki posvetoval, kako bi zvršil svojo nakano. Naposled, da je vojska o tem doznala ter je Osmana vrgla s prestola in strica njegovega Mustafa postavila na mesto sultansko. Zgodovinski čini so ukrašeni z mnogimi pesniškimi umetki.

O tem glavnem delu Gundulićevem so že mnogi svojo rekli in različno. Mislilo se je najpreje, da je pesnik vso pesem bil umetno razdelil na dvadeset spevov (pie-

¹⁾ Mesto Dubrovnik in njega slobodo opeva Gundulić prilično kliče:

O liepa, o draga, o sladka sloboda,
Dar, u kom sva blaga višnji nam Bog jo dó.
Uzročé istini od naše sve slave,
Uresu jedini od ove dubrave.
Sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi,
Ne mogu bit' plata tvoj čistoj ljepoti.

Omenja se tudi, da govor ljubdragov v I. č. 9. sk. precej spominja na našo národno „Pesem starega Kranjca“.

vanja); a od teh da sta se sčasoma dva izgubila, in to sodeč po večini rokopisov (Gundulić namreč „Osmana“ ni izdal v tisku) in po samem notranjem ustroji vsega dela: spev 14. in 15. Da se ta praznota zapolni sestavila sta v noveji dobi dva znana pesnika vsak po svoje dotična speva, najpreje Pirko Sorković, praunuk po mleku našega pesnika samega (1826), in za njim Ivan Mažuranić (1844), slaven po pesmi svoji: „Smrt Smail-age Čengića“. Največ se je s tem vprašanjem zanimal v naših dneh akademik prof. Armin Pavić ter nam stvar protolmačil na povse nov način. Pavić namreč misli in trdi tako-le: Gundulićev Osman je sestavljen od dveh, prvobitno samostalnih eposov; prvi je „vojevanje kralja Vladislava proti Turkom“, kateri je pesnik zložil pred letom 1622, a izdal ga (v rokopisu) najkasneje l. 1632; drugi je epos o nesreči carja Osmana, kako so ga s prestola vrgli in zadavili. Ta dva eposa je Gundulić spletal, da od obeh sestavi jedno celoto; toda v tem ga je prehitela smrt, ter pesnik ni imel kedaj izgladiti vseh protivnostij, niti je mogel spojiti obeh pesmij z vezjo, manjkajočo upravo v 14. in 15. pevanji. — Nu, stvar še sicer ni končno rešena; kajti je tudi ljudij, kateri se s Pavićevim mnenjem ne strinjajo. Malone občna pak je vendar sedaj hrvatskih pisateljev sodba o Gunduliće-„Osmanu“, da pesnik svojega dela ni dovršil.

Vsebina pojedinim pevanjem „Osmana“.

I. Mladi car turški, Osman, žalostí se, ker so Poljaki njegovo močno vojsko potolkli; zvrča krivnjo na izprijene janjičarje in namerja iti vojevat v Azijo, da tam z orožjem osvetla potemnelo slavo. II. Zvedevši o tem njegovi sovètniki, vezir, hodža in kizlar-aga, svetujejo mu vsak na svoj način. Osman odloči, da pojde v Azijo, ter naredi, da gre poslanik zarad sklepanja miru v Poljsko, a da se povsod poiščejo najlepše devojke za njegov harem. — III. Poslanik gre Ali-paša, Hercegovec, v Poljsko. To potovanje daje pesniku priliko, da opisuje znamenitosti onih krajev, koder poslanik potuje. IV. Prišedši Ali-paša na bojišče, kjer so Poljaki Turke prešlo leto pobili, pripoveda vojvodi moldavskemu o tem boji, in kako ste v bitki stali obe vojski. V. Dalje potujoč, snide se Ali-paša s Kronoslavo, zaročnico v Carjigradu ujetega Poljaka Korevskega, katera je bila s poljskim kraljevičem Vladislavom šla v vojno proti Turkom, kjer se je dvobojevala s Sokolico, ljubovnico Osmanovo. Kronoslava vpraša Ali-pašo za svojega Korevskega. VI. Na ta glas, ki ji ga pové Ali-paša, žaluje Kronoslava po Korevskem ter odloči sama iti v Carjigrad, da si zaročnika oslobodi. Med tem Osman nestrpljivo čaka poslanika, snujoč zopet misli o potovanji na iztok. — Zatem se v VII. pripoveduje, kako in koder Kizlar-aga išče devojk za sultana; išče jih po iztoku in jugu carstva turškega, po otokih Egejskega morja in po Grški. Čuvši o krasni Smederevski Sunčanici, ide v Smederevo. VIII. Mladež

pastirska igra kolo na selu; med njimi je tudi Sunčana, hči Ljubdraga, potomka srbskih carjev, a sedaj ubog-ga pastirja. Ljubdrag je imel dvanajst sinov, no vsi so poginili in pomrli; jedina mu je ostala hči Sunčana, katero mu pa sedaj odvede Kizlar-aga v Carjigrad. — V tem času se je v Varšavi slavila zmaga nad Turki, kakor se opeva v IX. Junaki gredó na lov, a gospe na ples in petje ob reki Visli. Tu iznenada napade Sokolica z dvanajstimi tovaršicami poljske gospe, poveže jih ter se gre s tovaršicami kopat; a slučajno pride tja kraljevič Vladislav s svojimi lovci, kateri Sokolico prisilijo, da ujete gospe pustí ter se zakolne, da ne bo nikdar več plenila Poljske. X. Dokler se lovska družina zabavlja, dojde glas od otca, naj se pospeši v Varšavo, kjer se pričakuje poslanik sultanov. Na potu domú sliši Vladislav od nekega pevca pesmi o poslednjem boji Poljakov proti Turkom. Poslanik vnide s sijajnimi darovi v glavno mesto Poljske. Nato v XI. pesnik z živimi bojami opisuje sijajnost palače poljskih kraljev, v kateri se posebno odlikuje neka dvorana, polna slik iz poslednje vojne. Turški poslanik se čudi živosti slik; spozna na sliki vsakega junaka, in celó tudi samega sebe. XII. Dosegši poslanik mir s Poljaki, (vrača se v Carjigrad. Med tem se trudi Kronoslava, da najde Korevskega. Preoblečena na ogerskega plemiča in izdavajoč se za brata Korevskemu dobi ista stražarja Rizvan-paše dovoljenje, da obiše ujetnika.

Do sedaj je povedano, kako je Kizlar-aga nabral krasotic za sultana, in kako je Ali-paša prinesel mir iz Poljske. In to bi bil prvi del epopeje. Ostajala bi še tretja točka, namreč vojna na iztoku, katera ima prouzročiti upor vojske in smrt Osmanovo. A to bi bil pesnik namenil za drugi del, začenjajoč s pevanjem XIII. Tu nam sé najpreje kaže, kako kralj peklenski, srdit, da mu je Vladislav kristjan razbil stare zaveznike Turke, skliče peklenski svét, kjer mu razlaga, kako bi velika nevarnost nastala peklu, ako bi se uničilo turško carstvo za zemlji; pa pošlje vragove, da gredó puntat Carjigrad proti Poljakom. (Preskočivši Mažuraničevi — odnosno Sorkočevići — pev. XIV. in XV. —) v XVI. se nadalje pripoveda, kako se je po Carjigradu raznesel glas, da hoče car z vojsko na iztok. Vojaki se začenjajo puntati; najhujši so janjčarji, trdeč, da se ne upirajo carju, temveč proti njegovim krivim sovètnikom, ter pošljejo poslanca k sultanu, da jim predá vélikega vezirja, hodžo in kizlar-ago. XVII. Osman na to skliče sovèt, da se odloči, kaj je storiti. V sovètu je velika nesloga; sultan ne sluša nijednega. Z druge strani pak vspodbujajo Mustafafo mati svojega zeta Dauta, da se postavi ustašem na čelo, Osmana pogubi ter zopet Mustafafo povzdigne na prestol. XVIII. Uporniki se zberó v skupščini; zakonoznanci trde, kdor stare zakone teptá, kakor Osman, da za carja ni. Na to se vzdignejo z orožjem proti Osmanu; udarijo najpreje na grad vezira Dilaver-paše, no ne

uspešni napotijo se proti carskemu dvoru. XIX. V tem hoče Dilaver s svojimi Anatolci pomagati carju; preobleče se na derviša, ali Derviš-aga, glavar spaholjanski, ga spozna in ubije. Begum, Dilaverjeva ljuba, joče in zaman prosi trupla pokojnikovoga. Puntarji rešijo Mustafafo iz temnice in ga odvedó v mošejo na varen kraj; naskočijo Osmanovo palačo, pograbiijo Osmana ter ga pritirajo na sodbo pred Mustafafo. XX. Mustafafo ukaže, da zapró Osmana v temnico Jedi-kulo. Odvedejo torej mladega sultana gologlavega in jasočega na medlem kljusetu, noseč pred njim glavo Dilaverjevo in Huseinovo. Sultan objokuje svojo nesrečo tako, da je malone ganil celó divje Turke. Ali na to pride Daut in prijavi, da se na zapoved Mustafafo carja Osmana zadavi, — kar se tudi izvrši.

To je glasovitega „Osmana“ glavna vsebina, opevana po dogodkih vršèih se v dobi po priliki štirih mesecev.

Kakor omenjeno, izrekli so že mnogi svoje mnenje in sodbo svojo o tem pesniškem delu Gunduličevem. Italijanski učenjak piarist Fr. M. Appendini, znan po svojih beleškah o povestnici in književnosti dobrovniški, že je trdil v predgovoru „Osmana“ italijanskemu prevodu od Nik. Giažiča 1827, da je „Osman“ sestavljen proti zakonom epopeje, priznajoč pri tem, da se odlikuje po izvirnosti in raznih lepotah. Za njim veli tudi Šafařik (v „Geschichte der südslavischen Literatur“): „Da si ta junaška pesem ni prava in pravilna epopeja, vendar je svetla zvezda na pesniškem nebu slovanskem“. Ad. Tkalečević (v drugem izdanji „Osmana“ 1854) pravi: „Teško je odločiti, v katero vrsto pesništva gre Osman; kajti začetek, položaj glavnih oseb, mnogobrojni umetki in izraz so lirski, a hrabri čini i Vladislava i Osmana, kateri se prilično navajajo, opominjajo, da bi imel biti epos. No sledèc mnenje starih in novejih sodcev, držimo ga za to poslednje.“ A. S. Ljubíć (v svojem „Ogledalu književne poviesti jugoslavjanske“ II. 186) piše: „Osman ni pravi epos, ker mu je čin neznamen, kajti opisuje samo osebna dela Osmanova. Kar se veli o poljskem Vladislavu, to je mimogredé rečeno, kot spomin prešlosti, a ne stoji v činu pesmi. Mečta (fantazija) Gunduličeva je silna, a misli so izražene tako izvrstno, da bi mu težko našel druga v narodu. Stih je dakakor gladek in blaglasen, ali je osmerek (četverostopni trohej) bolj prikladen za izpevanje ljubavi negoli epskih činov, da še jih oslabljuje. Tudi vpliv italijansčine ne redko se pokazuje na kvar osnova.“

Ostavljajoč podaljši razgovor o tem (morebiti) za poseben članek, omenjam tukaj le še Gunduličeva pesnika glavnih zaslug. In te so: Jedno: da je krog delovanja, v katerem so se kretali njegovi spredniki pevajoč, bolj za svoje književne prijatelje nego li za narod, smelo prekoračil sestavivši epopejo za narod, opevajoč razven krščanstva tudi slovanstvo. A drugo: da je namesto do tedaj še zvečine navadnega čakavskega narèčja v svoja dela uvel lepše, krepkeje in obširnije na-

rečje štokavsko, in to tako srečno, da so njega posnemali i Dobrovčani i večina ostalih dalmatinsko-hrvatskih pesnikov in pisateljev. K temu je stihu dal največjo uglajenost, kolikor je pač tedaj bilo mogoče. Stare čakavske oblike je tu in tam pridržal le samo zavoljo rime

(kakor nas uči naš St. Vraz); a kar še ima v „Osmanu“ verzov „hrpavih in nepravilnih“, „tolmačiti je treba s tem, da je pesnika preje dohitela smrt, nego li je mogel to veličanstveno delo dovršiti, kakor velja.“

Andrej Fekonja.

Psoglavci.

Zgodovinska slika.

Česki spisal Alojzij Jirásek.

Poslovenil Vačerad.

(Dalje.)

II.

Stara Kozinova je ugasniviši zvečer luč, se ulegla, toda ne zaspala. Potem sta nakrat prišla ona dva gosta, katera je opazoval njen sin, mladi gospodar, in sta jo poklicala, naj odpre. Vrgla je na sebe dolgi kožuh, prevlečen z rujavim suknom, podšit z jančjimi kožicami, in je odprla.

„Naredi luč,“ oglasil se je jeden izmed obeh mož pred durmi, in stara kmetica je spoznala po glasu svojega brata.

Bil je to Krištof Hrubý, župan iz Draženova, mož visoke postave, nagnene nekoliko naprej v širokem plašči. V desnici je držal mogočno čekano, katere rumeni okov se je kar bliščal v svitu prižgane trske. Ustopivši v izbo postavil je dobro okovano hrastovo skrinjico, katero je nesel pod plaščem, na belo, lipovo desko velike mize z izrezljanimi nogami. Ko je sedaj snel visoko kučmo, bilo je jasno videti njegovo nagubano, vendar še sveže obličje, resnega izraza. Lasje, uže močno beli, padali so mu celó na rame, in so bili ravno pristriženi samo nad čelom, do katerega so padali. Lepo zakrivljen nos, še vedno jasne oči, iz katerih ste gledali odločnost in zavest, dajale so vrlemu starcu rekel bi, nekaj plemenitaškega.

Poleg njegove visoke postave v temnem plašči se je tem bolj razločeval njegov drug, oujezdski župan Jurij Syka, mož nevelike, vendar čvrste in čokate postave v belem volnenem županku¹⁾ črno obrobljenem, od čegar belosti se je jasno odlikovalo veliko rdeče srce na temnem, po strani zapetem telovniku. Izpod velikega in težkega klobuka širokokrajnika padali so valovito na rame temnokostanjevi lasje.

Stara mati v dolgem, starem kožuhu, na katerem je bilo še poznati sledove pisano všitih cvetic, je gledala iznenadena na pozna in nepričakovana gosta. Vendar je čakala mirno, dokler ne začneta sama. Brat njen, stari draženovski župan, jel je tudi razkladati brez okolišev. Ob kratkem je povedal, kakó je bil danes v mestu, in kakó je tam zvedel od dveh svetovalcev za gotovo, da je gosposka

popraševala po hodskih pisanih pravih, meneč, da jih hrani mestni urad, kakor so bila pred leti na hodskem gradu v Domažlicah. Da je gosposka pozvedovala po svojem oskrbniku Košu tajno, toda omenjena svetovalca poverila sta se, ne imajoč, kakor vsi, trhanovske gosposke v veliki ljubezni, radovoljno staremu županu. Ta se pa ni obrnil proti domu, ampak naravnost v Oujezd, kjer je bil pri županu, od davna na Hodskem najvažnejšem, skrit zaklad Psoglavcev, njihovi privilegiji, in to od onih časov, ko so bili prodani pokojnemu staremu Lam mingerju. Takra je odšlo nekoliko starejših Hodov, med njimi je bil tudi ded mladega Kozine, še za časa spomnivši se svojih prav, v naglici v mesto prosit domažliških gospodov, da bi jim izročili privilegije.¹⁾

„Vzeli so nam vas — tu si jih vzemite vi. Bolje da jih imate vi nego ta Nemeč!“ rekli so gospodje svetovalci in dovolili Hodom odpreti shrambe na njihovem gradu, kjer je bila „skrinjica hodovskih rečij.“ Od teh časov potovala je zaradi varnosti po hodovskih vasicah, ko jih je iskala nova nemška gosposka, čeprav ni hotela priznati privilegijev, vendar poželjivo. Mala ta skrinjica, v kateri je bila zaprta zlata svoboda, bila je sedaj pri tem, sedaj pri onem županu v zavetji, toda najbolj pogostoma v Oujezdu — in tam je ostala tudi od onega usodnega časa, ko je bil naložen Hodom perpetuum silentium, do današnjega dne.

Gosposka pa, kakor bi se zanje ne bila brigala, ampak nanje pozabila — kar jih mahoma kakor strela z jasnega išče na vse kriplje znova. — O tem sta govorila sedaj v hišici oba hodska župana s staro kmetico, ki je pozorno poslušala oba, kedar koli je poprijel kdo izmed nju za besedo. V resnem obrazu starke, po katerem je bilo možno spoznati, da je sestra starega Krištofa Hrubega, se ni kazal v tem trenutku strah ali bojazen. Narobe: lice se jej je zvedrilo, in v pogledu je vzplamtel žar radosti.

„No torej vendar veljajo nekaj,“ oglasila se je, in čudni nasmeh zadrhtel jej je na ustnih. „Dobro sta sto-

¹⁾ Suknja, dolga nekaj čez kolena.

¹⁾ L. 1585. je kralj Rudolf prepustil na 60 let oskrbništvu Hodov Domažliškim kot zastavo za posojenih mu 37.142 kop.

mila — In meni, ženski, sta jih prinesla — No kaj škoduje, shranim jih dobro, in na mojo kočbo ne pomisli nihče.“

Med tem je bil izvlekel Syka iz telovnika ključek in odprl skrinjico ter vzel iz nje najprej srebrni pečat, velik kakor tolar na kratki srebrni verižici. Draženovski župan in njegova sestra, sklonivši se, sta gledala na pergamenove listine, ki so ležale tu lepo zravnane in zvite. Syka pa je začel jemati drugo za drugo ven in pokladati na mizo. On jih je izročeval in zato izkladal kakor v prepričanje sebi in navzočima, sprostitvi jih najprej papirnatega zavitka. Sam jih je hranil mnogo let in prebedel je marsikako nočno uro v stranski sobici skrivno pri njih, pečuje se tako z njimi, da je prebral vse, ki so bile pisane češki, tudi preklade latinskih, napravljene že prej, pred leti, za boljših, svobodnejših časov.

Pismouk Syka, katerega so svojci smatrali za prokuratorja, zložil je te pisane svoboščine in njihove potrdbe po vrsti od najstarejše do poslednje Matijeve. Tu so ležale v preprosti izbi v svitu borove trske stare pergamenove listine, dobro zložene, s svilnatimi trakovi prevezane, orumenele, z rujavimi marogami po robih in voglih. Veliki pečati so viseli pri njih na svilnatih vrvicah nekdanj rdeče in bele barve; toda nekaj stoletij je spremenilo belo barvo na rumenkasto in izsesalo njeni družici jasno rdečilo. Pečati so bili ohranjeni dobro, tudi najstarejši iz nebarvanega voska, na katerem je bil vpodobljen kralj Ivan Luksemburški v polni viteški opravi na konji, s sedlom, v desnici z mečem, na verižici in v levici ščit. Tudi pečati vseh ostalih kraljev, Karola, Vaclava, Jurija, Vladislava, Ferdinanda, Maksimilijana, Rudolfa in Matije, katerih dveh so se rudečili najasneje, bili so nepokvarjeni,

Za trenotek je zavlada v izbi tišina. Oba Hoda s starko vred sta gledala molče na usodne listine, ki so pomnile stoletne, boljše, srečnejše čase in postale priče ponizanja in trpljenja. Syka je preletel še jedenkrat list za listom, kakor bi štel, potem obrnivši se k Hrubemu reče:

„Ne nedostaje niti jednega.“

Starec je samo pokimal z glavo. Pritrdil je tako, kajti poznal je listine tudi dobro iz prejšnjih let. Syka pa je dodal:

„Bili so to drugačni časi, ko so veljali ti pergameni in svoboščine.“

„In ne veljajo li več?“ oglasila se je starka naglo.

„Ne veljajo? Veljajo in akoravno sedaj ne! Toda bodo!“ odvrnil je odločno, dà ostro stari Hrubý. „To je naše pravo, in to je močno kakor hrast, in ne omaja ga nihče, niti Lomikarjev oskrbnik, niti Lomikar sam! Naši kralji bili so drugačni gospodje, njihova beseda napisana tu velja morda več kot pa tega priseljenca Nemca.“

„To je, tako,“ pritrdjeval je Syka. „On bi rad, da bi mu jih dali, da bi jih potem spalil. Potem bi še le

vzel bič in kričal: „Skakajte, kmetavsi!“ Toda to še ni zbrisano! in razprostrši latinsko listino kralja Jurija, pokazal je na prevod, ułożen na listu vanjo, naravnost na podčrtano mesto:

„— plemenitaži pa ali vladike ne smejo vladati nad njimi nikakor, ali si jih prilaščevati ali med njim se naseljevati —“

„In to-le velja še tudi!“

In nagnivši se k listini kralja Matije gledal je za trenotek vanjo, dokler ni, kakor bi bil našel zaželjeno mesto, jel brati:

„— Ukazujé pri tem vsem prebivalcem iz vseh stanov naše češke kraljevine, zlasti pa našim svetovalcem češke komore, sedanjim in poznejšim, našim zvestim dragim, da bi že imenovane Hode pri tem našem obnovenju, dovoljenji in potrjenji njihovih privilegijev, kolikor svedočijo njihove listine, sedaj in za prihodnje ter večne čase nedotakljive imeli, držali in skrbno branili, nobenih zaprek jim v tem ne napravljajoč niti drugim delati jih dopuščajoč pod izogibanjem jeze in nemilosti kraljeve in prihodnjih naših čeških kraljev —“

Syka, vzdignivši glavo od listine, obrnil se je k Hrubemu in k sestri ter rekel:

„Sta li slišala? In „zvesti dragi“, rekali so v teh letih od nekdanj kralji našim očetom, sedaj pa nam vsak pisar meče pod noge tlačanske trape in kmetavse in misli o sebi vrag vé kaj. Toda te-le nanje“ — in pokazal je na privilegije. — „Ko bi imeli samo ti-le dve listini, nič bi se nam ne bilo treba trestiti, da je že izgubljeno vse. Dosti bi jih bilo pred pravico in sodnijo. V njih je vse naše pravo.“

„Ravno tako so pravili naš pokojni oče,“ odvrnila je kmetica. „Veš, Kristof, ko je bila ta skrinjica še pri nas —“

„Da,“ pritrdil je Hrubý. „Toda čas je že, da skrijemo listine —“

„Brzo torej pojdiva!“ rekla je starka.

Oba moža sta zravnala listine v skrinjico.

Ko je Syka zaprl in vzel z mize, vzdihnil je stari draženovski župan. Njegova sestra ozrla se je okoli, zlasti po oknih, potem je stopala naprej do sosednjih nizkih durij, pri katerih je obstala nakrat. Ustavil jo je brat. Vprašal je:

„Morda smo imeli poklicati tudi Ivana?“

Mislil je s tem svojega sinovca, Sladkega, mladega gospodarja. Syka je uprl na to vprašanje oči v starko, čakaje očividno napeto, kaj poreče. Ta je molčala za trenotek, potem pa je odgovorila:

„Ne, tako je ravno dobro.“

Syku je pokimal, kakor zadovoljno, s svojo dolgo laso glavo.

Starka pa je izginila v durih, vedočih do sosednje čumnate, in za njo oba njena taviša.

V izbi je bilo prazno in tiho. Le samo okna so se lahko potresala, kedar je veter, zunaj vršeč, potegnil silneje; tedaj je zaplapolal tudi živeje rdeči plamen borove trske, katere žareči ogel se je krivil, na koncu črneč.

V tem trenutku pojavil se je zunaj v oknu nekoga obraz. Prikazal se je nagloma, dokler ni izginil, očitno zategadelj, ker ni bilo v izbi nikogar. Mladi gospodar sam gledal je pozorno v izbo svoje matere. Gosta, katera je bil opazil prej, sta izginila z okovano skrinjico vred. Iz čumnate poleg izbe pa se je začul sedaj odmev močnih udarcev — toda samo nekoliko.

Potem je zopet potihnilo.

Ko je čez nekoliko časa prišel zopet ven stari Hrubý, pripogibaje belolaso glavo v nizkih durih, in za njim Syka s starko, je izginil obraz mladega gospodarja, ko bi trenil, v oknu.

Draženovski se je pripravil takoj k odhodu. Syka se je obrnil že prav pri durih še jedenkrat in rekel:

„No, zapomni si torej, kmetica, kaj si obljubila —“

„Ljudje božji, obljubila sem, davši roko pred Bogom,“ odgovorila je starka resno in ne brez očitjanja.

Čez malo časa na to stala sta oba župana zopet pred kočo na dvorišči. V hiši je bilo temno in tiho. Vaga na starem vodnjaku pod lipo je ropotala in škripala. Župana sta odšla skrivaj takoj, kakor sta prišla, vendar ne neopaževana. Toda o tem niti slutila nista. Ko sta prišla ven pred hišo, zanesel je k njima veter nekoliko veselih glasov.

„Veter mi prinaša muziko na uho,“ rekel je Syka, držeč za svoj klobuk širokokrajnik. „To je gotovo na preji.“

In pristopivši k razsvetljenemu oknu sosednje hiše, pogledal je noter. Tam v prostorni izbi bilo je živo in veselo.

Bilo je res po preji. Moški, posebno mladeniči, sešli so se že tu, pustili izbiranje ječmena za setev, tudi pukanje perja, ter vsak je prijel svojo deklico, ki je pustila sedaj vreteno in preslico, in se zavrtel v „kolečku“. Iskra Gregec je stal, s čepico na tilniku in z lasmi na čelu, sredi sobe, napihoval krepko meh svojih dud, ki „dela sapo“, in je igral, da se je vse razlegalo. Toda vabil ni samo s svojo godbo in silil na ples, ampak spodbujal in razgreval je tudi s svojim gibanjem. Napihuje lica smejal se je na vsa usta, z očmi mežikal, jih zapiral in zopet obračal k stropu. Sam na jednom mestu se vrteč, kolena upogibajoč, prestopaval se je po taktu in pogostoma udaril z ного ob tla; v istem hipu prijel se je za trebuh, zasukal se, zagibal se na jedni nogi, in znova udaril ob tla.

Starejši so se smejali, mladi plesali strastno, a vsi razvneti, vrtili se okoli cvilečih dud, da so poskakovale deklicam kite in krila.

Oujézski župan vrnil se je zopet k Hrubemu, ki je ne meneč se za godbo, počasi korakal v temi.

„Tam so veseli! Ko bi vedeli!“ rekel je Syka.

„Saj tudi zvedo!“ odvrnil je resno stari draženovski župan. Ko ga je pa Syka nagovarjal, naj ostane nocoj tu na županiji, ker je pozno in v tej temi slaba pot, zavrnil je:

„Da bi kdo zvedel, da sem bil tu! Teme se ne bojim. Bog ti daj lahko noč.“

Syka je krenil k svoji županiji, Hrubý proti Draženovu. Izginil je brzo v temi. Slišati je bilo jedino njegove počasne in krepke korake še malo časa.

Isti trenotek, ko sta se razhajala župana, stopil je nekdo kakor iz črne sence v kotu pri zidanem vходу Kozinove hiše. Bil je to mladi gospodar sam. Postal je sedaj tu za trenotek, kakor bi gledal za odhajajočima, kakor bi poslušal njune korake. Potem se je obrnil in stopal s počasnim, tihim korakom v hišo. Ni se zmenil za vesele glasove, ki so prihajali za njim od sosedu. Niti jih ni slišal. Neopaženo stopil je zopet v izbo in se tiho ulegel. Bilo je slišati pokojno dihanje ženino in tiho dremajoče dece. Nekoliko globokih vzdihov gospodarjevih se je slišalo vendar glasneje.

* * *

Stara Kozinova kurila je zgodaj, ko še svojih sivih las ni imela z robcem ovitih. V tem je prišel sin, gospodar.

Bilo je to rano, in redko je prihajal ob tem času pogledat k materi. Pozdravil je, usedel se na klop in gledal skozi okno ven na oblačno nebo, potem na mater, ki ga je poprašala po deci, po Ančiki in Pavleku, kako da sta spala v tem viharji.

„Dobro. In, mati, vi ste šli zgodaj spat.“

„Zgodaj —“

„Toda potem ste imeli zopet luč. Videl sem svit —“ in pogledal je pozorno na mater.

„Bil je ta vihar. Bala sem se, ako bi se zgodilo kaj —“

To je rekla čisto mirno in hladno.

Sin je posedel še malo časa in čakal. Toda mati ni omenila niti z besedico včerajšnjega dne, govoreč o navadnih stvareh. In sam se tudi ni dotaknil tega niti z besedico.

Odšel je prevarjen, in užaljen je pomislil:

„Niti lastna mati ti ne zaupa!“ — —

(Dalje pride.)

Pogled po slovanskem svetu.

Zasežena je bila tudi 2. štev. „Slovanskega Sveta“. Druga izdaja se ni dovolila. Zaradi tega obseza 3. štev. pol pole priloge. Povod zaplembi 2. štev. je dal članek „Slovanska kulturna jednota, sodnijsko priznana“ in (Pogled po slovanskem svetu) „Učenje ruskega jezika“. Vložili smo pritožbo.

a) Slovenske dežele.

Kranjski deželni zbor in pa deželni predsednik koroški. Dr. Poklukar in tovariši so stavili 19. jan. t. l. do dež. glavarja kranjskega v dež. zboru interpelacijo zastran tega, da je dež. predsednik koroški baron Schmidt-Zabierow po brzojavnem poročilu „Tagespost“ od 18. t. m. trdil o prisilni delavnici Ljubljanski, „dass er eine Besserung der im Laibacher Zwangsarbeits-hause untergebrachten Kärntnischen Zwänglinge deshalb nicht erwarte, weil das in dieser slavisirten Anstalt herrschende Idiom hiezu nicht geeignet sei“. (Da on ne pričakuje, da bi se poboljšali koroški prisiljenci, ki so v Ljubljanski prisilni delavnici, in sicer za to ne, ker jezik, ki se neki govori v tej poslovanjeni prisilnici, ni zato sposoben.) Ob jednom pristavlja interpelacija, da so tudi koroški deželni poslanci napadali Ljubljansko prisilno delavnico, češ, da se v tej delavnici žali jednakopravnost, da se koroški prisiljenci celó v veronauku poučujejo ne v svojem maternem, temveč v njim nerazumljivem zopernem jeziku.

Interpelacija imenuje take izjave natolcevanje in neutemeljene napade, in dež. odbornik, najboljša priča za ta del, konstatuje v isti seji, da duhovnik, ki je nastavljen zdaj v delavnici, zna vse tri jezike, katere govore prisiljenci. Veronauk dobivajo vsi v svojem jeziku. Korigendi poučujejo se v nemškem jeziku, in pri tem se tudi slovenski korigendi nemški naučé. Povse neresnično je, da bi se prisiljencem godila kaka sila v narodnem oziru.

21. jan. je bila zopet seja dež. zbora kranjskega. Po otvorenji seje prečita g. Grasselli telegram dež. glavarja koroškega, ki pritruje, da je deželni predsednik Schmidt-Zabierow res govoril tiste opazke o prisilni delavnici Ljubljanski, pa z dostavkom „vom Hörensagen“. (Kakor se govori).

Dr. Poklukar: „Gospoda moja, tukaj stojimo pred slučajem, kateri se menda do sedaj še ni nikdar nikjer pripetil. (Tako je!) Potrdilo se je, da je istinito, kar smo čitali v nemških, nam nasprotnih listih. Potrdilo se je, da prvi državni uradnik sosednje nam dežele hujska (Res je!) na narodnost slovensko in da svoje izjave opira na „Hörensagen“, kar je gotovo za takega dostojanstvenika največjega obžalovanja vredno. (Dobro! dobro.) Gospoda moja, vsi mi bode te pritrtili, in izrekoma sem pooblaščen od svojih gg. somišljenikov predlagati, naj deželni odbor skrbi, da se bode g. dež. predsednik koroški o tej stvari nadrobno poučil, in skrbi potom ministerstva, da bode v prihodnje nekoliko bolj varno izraževal izjave, katere so pripravne, nemir sejati med narodnosti naše dežele“. (Živahni dobroklici!)

Dr. Poklukarjev predlog je narodna večina sprejela.

Ta dogodek parlamentarnega življenja govori jasneje, nego dolge razprave, je gledé na Koroško posebno karak-

terističen in zato mu je dan tudi v našem listu primeren prostor brez vsega drugega pojasnila.

Slovensko dramatično društvo v Ljubljani je imelo občni zbor 22. jan. t. l. Društvo jako napreduje, dasi dela s skromnimi sredstvi. Podpirala sta društvo doslej deželni zbor kranjski in mestna občina ljubljanska, s prostori pa čitalnica ljubljanska. Blagajnik društva je že 10 let dr. Staré. Na prošnjo je prevzel zopet ta posel, potem ko sta bila on in dr. Iv. Tavčar, ta kot predsednik, izvoljena z vsklikom. Poleg nju so izvoljeni odborniki: Dr. Bleiweis Trsteniški, Fr. Drenik, L. Pintar, M. Pletteršnik, Fr. Levec, J. Murnik, I. Hribar, A. Trstenjak, P. Kajzelj, A. Raič. — Deželni zbor kranjski je društvu letos odmenil zopet in sicer 2000 gld. podpore.

Knezoškof dr. Jakob Stepischnegg, naslednik vladiki Slomšek v Mariboru, je obhajal 18. jan. t. l. petindvajsetletnico svojega višega pastirstva. „Südsteierische Post“ in „Slovenski Gospodar“ sta objavila na prvem mestu na rudeče obrobjenih listih slavnostne članke ter povdarjala ob tej priliki posebno gmotne žrtve in darove, s katerimi je izkazal jubilant raznoterim zavodom veliko dobrot. Pripomogel je z lepo vsoto tudi, da se je ustanovil „Slov. Gospodar“, ki si je pridobil za štajerske Slovence nevenljivih zaslug. Vladika Stepischnegg je pravi skrivni svetovalec Nj. Vel. cesarja, odlikovan z velikim križem c. avstr. Franc-Josipovega reda.

† **Peter Kobal**, župnik-dekan v Št. Petru pri Gorici, je po malodnevni bolezni v ustih umrl v najboljši dobi svoje starosti. Ko je bil med Bovčani, je pospeševal narodno probujenje na meje goriške pokrajine. Ko je došel med Šempeterčane, je kazal z lastnim praktičnim zgledom, kako je zboljševati kmetijstvo. Tu se je umaknil malo da ne do cela zunanjemu, javnemu življenju. Preveč hudih vtisov mu je napravilo vedenje nekaterih domačih politikov, ki hočejo biti na prvih mestih, ne da bi je zaslužili. Bil je možak, jeklen značaj in rodoljub, vreden narod zastopati na odličnem mestu. Njegova odločnost v delovanji in v spisih po novinah je bila zgledna in znana po vsej deželi. Mil mu spomin!

Slovenski jezik in zemljiščne knjige. To se ne strinja po mislih jako liberalnih zastopnikov raznoterih deželnih zborov, kateri hočejo zastopati tudi Slovence. Ustavljajo se celó pravosodnemu ministerstvu, ki je lanskega leta razglasilo, da naj se piše v zemljiščne knjige na zahtevanje strank tudi v slovenščini. Večina štajerskega deželnega zbora je naložila deželnemu odboru, da naj vloži pritožbo na c. kr. državno sodišče, v zboru samem pa so mahali ob isti priliki zopet po slovenščini, češ da ta je vse kaj drugega, nego „windisch“. Stara pesem! Zgornjih Štajercev pa ta gospoda ne pozna, ko je vendar znano, da ista štajersčina je tudi kaj drugega, kakor pa Götthejeva visokoneščina.

Svetujemo gospodi nemški v deželnem zboru štajerskem na tem mestu še posebe, da, predno sodi o slovenščini, naj se gre učiti med Nižnonemce, ki visokoneščine čisto nič ne umejo!

„Podpiralna zaloga slovenskih vseučilišnikov v Gradcu“ — je izdala 7. poročilo o svojem delovanji in stanji za l. 1887. Glavnica znaša 6600 gld. Dohodkov je bilo 1089 gld. 52 kr., stroškov pa 780 gld. 88 kr.; ostane torej po odbitih stroških 308 gld. 64 kr. gotovine.

Račune sta pregledala Bogomil Krek, stud. jur., in Peter Defranceschi, stud. med. Predsednik opravnega odbora je g. dr. Gregor Krek, c. kr. vseučilišni profesor, njegov namestnik pa g. F. Gestrin, stud. phil.; blagajnik H. Bidermann, vseuč. prof.; tajnik Janko Bezjak, cand. prof. Kranjski deželni zbor je podaril 200 gld., štajerski pa 150 gld. in posojilnica celjska 50 gld. Poročilo imenuje tudi druge dobrotnike, pogreša pa med temi onih, ki so nekdanj prejeli dobrote iz te zaloge in so dandanes že v dobrih službah. Odbor kliče: „Spomnite se uboge učeče se mladine slovenske, podpirajte jo blagega srca, da doseže svoj zaželjeni cilj, da postane čvrsta podlaga tlačenemu narodu slovenskemu!“ Kdo bi se ne strinjal s tem pozivom, ako pozna dijaške razmere seosebno zdaj, ko našim dijakom dela konkurencijo, seosebno tudi židovsko dijaštvo, da ne morejo dobiti lekcij, s katerih zaslužkom bi si sami radi pomagali!

Tržaški odvetniki in hrvaški jezik. Hrvaški odvetnik dr. Dukič je imel priliko zagovarjati svojo stranko pred deželno sodnijo v Trstu v hrvaškem jeziku. To je bilo italijanskim in židovskim odvetnikom tržaškimi trn v peti ali „provokacija“! Stvar je prišla na dnevni red 14. jan. t. l. v odvetniški zbornici tržaški, kamor je došel nepričakovano za isto sejo tudi dr. Vinko Vitežič. Proti njegovemu ugovarjanju so sklenili odposlati stvar na pravosodno ministerstvo, da bi to zabranilo zagovarjati še kedaj v hrvaškem jeziku. Taka prepoved bi omejevala pravico odvetniško, bila bi nezakonita, in zato se nadejamo z „Našo Slogo“, ki poroča o vsem tem, tudi mi, da predrzno postopanje laških odvetnikov proti dr. Dukiču bo samo pospeševalo izvrševanje enakopravnosti v hrvaškem jeziku v Istri.

Popravki in uredniki. Urednik „Naše Sloge“ g. M. Mandić je dobil pravdo s tem, da je deželno sodišče v Trstu razsodilo, da sme urednik odklanjati popravke, ki niso pisani v jeziku njegovega lista. Za slovenske liste je ta naredba posebno važna.

Nemško-avstrijska zveza. Dne 3. febr. t. l. ste avstrijska in nemška vlada razglasili po svojih glasilih dokument o nemško-avstrijski zvezi. Ta pogodba se je sklenila 7. okt. 1879. l. Podpisala sta jo na Dunaji Henrik VII. Reuss in Andrassy, tedanji minister zunanjih zadev.

I. član te pogodbe se glasi: Ko bi nepričakovano in proti volji obeh visokih kontrahentov (avstrijskega in nemškega cesarja namreč) jedno obeh držav napadla Rusija, sta zavezana oba kontrahenta pomagati drug drugemu z vso vojno silo Svojih držav in potem sklepati mir le skupno in sporazumno.

II. član: Ko bi napadla jednega kontrahentov kaka druga vlast, zavezuje se drugi kontrahent, da ne bode pomagal napadniku, ampak se bo držal dobrohotne nevtalnosti proti svojemu sokontrahentu.

Ko bi pa v takem slučaju napadajočo vlast podpirala Rusija, bodisi v obliki aktivne pomoči, bodisi z vojaškimi naredbami, katere bi pretile napadenemu, stopi v članu I. te pogodbe določena zavezanost medsebojne pomoči z vso vojno silo v veljavo, in potem se bodeta oba visoka kontrahenta skupno vojevala do skupnega sklepanja miru.

III. član: To pogodbo imata zaradi njenega mirovnega značaja, in da se ne bode kako napak tolmačila, oba kontrahenta tajno ohraniti, in se bode sporočila kaki tretji vlasti samo, če se oba kontrahenta sporazumeta o tem in dogovorita posebe, itd.

Iz navedenih vrst III. člana je razvidno, da so bili posebni povoli, ki so d. l. razglasiti še le zdaj in ravno zdaj to pogodbo. Umevno je, da jo novine raznih narodov in držav razlagajo različno in po svoje.

Doslej je bil političen svet jako radoveden zaradi te pogodbe; zdaj se je zadostilo tej dolgoletni radovednosti. Ta pogodba nima obroka, do kedaj bi veljala; potem pa so bile ob svojem času prazne uganjke o tem, ali se je ponovila pogodba ali ne. Saj je razvidno iz nje, da velja na nedoločene čase. Utegnila bi jo uničiti ali oslabiti jedino kaka druga pogodba, in odslej bodo novinarji pa radovedni, kake oblike in kakega značaja je pogodba o zvezi Nemčije, Avstrije in Italije. Pogodba o zvezi treh centralnih vlastij utegne imeti tudi kak drug značaj, in gotovo je, da bodo želeli poizvedeti, kakó je s to pogodbo. Mikalo bo politični svet tudi to, kaj se je sklenilo jeseni lanskega leta, ko je bil italijanski minister Crispi pri knezu Bismarcku v Friedrichsrue. Tako ni radovednosti nikdar konec med politiki.

b) Ostali slovenski svet.

Petdesetletni jubilej svečeništva Njegove milosti biskupa J. J. Strossmajerja. Novega leta dan je poslal biskup Strossmajer med vernike svoje vladikovine pastirski list, v katerem naznanja, da želi svojo zlato mašo slaviti prav tiho 16. februarja t. l., 19. marca t. l., na sv. Josipa, na svoj imendan, pa svečano „v zahvalo in spomin svoje prve maše v stolni cerkvi“ (v Djakovu). Pastirski list pravi med drugim: „Vam bo znano, in ob tej priliki bo znano vsem, da se tudi jaz približujem 73. letu svojega življenja, svojega svečeništva pa letu 50. Triinšedemdeset let dovršim 4. februarja, a 16. februarja 1888 pa petdeseto leto svojega duhovskega stanu. Jaz štejem na posebno milost božjo, da pade moja zlata maša ravno v to leto, katero začnjam s svečeniškim jubilejem svetega našega očeta, slavnega in nesmrtnega Lava XIII. Jaz sem o mladosti svoji, v poslednjih letih svojih studij oslabel in morem reči, domu sem se vrnil, da bi pod varstvom svojih ljubih roditeljev umrl.“ Kaj lepo se zahvaljuje potem previdnosti božji, ki ga je ohranila pri življenju toliko časa. Prosi nadalje, da bi opustili poškofiji vsako javno in slavnostno izjavo ob njegovi petdesetletnici, ter utemeljuje svojo željo s tem, „da niso današnji časi zato.“ „Jaz samo prosim vsakega prijatelja in znanca, da bi pomolil k Bogu za me ob tej priliki, da bi mi Bog ostal vedno milostljiv, da bi me blagoslovil za teh dnij, kar jih imam še preživeti na tem svetu, da bi bil njemu na slavo, vsej čredi pa na odrešenje, narodu pa mojemu na prospeh; seosebno pa, da bi mi Bog ne odtegnil največe milosti, po kateri hrepeni vsaka čista in poštena duša, poslednjega skesanja in blažene smrti. Samo po sebi pa se razume, da najde vsak brat in prijatelj, kateri dojde na Josipovo v Djakovo, kakor drugekrat, vedno srce in dvor moj odprt.“

Prepričani smo, da dne 19. marca ne bo samo ves hrvaški narod, ampak bodo tudi drugi Slovani v molitvi in po drugih izjavah spominjali se plemenitega in velikega biskupa Strossmajerja, ki jim je v veliko tolažbo in veselje, da je še med njimi v časih, o katerih sam pravi, da so zaresni. Milost in previdnost božja ga nam še dolgo ohrani!

Gunduličeva slavnost, ki jo je priredilo hrvaško vseučiliško društvo „Zvonimir“ na Dunaji, trajala je tri dni in se je izvršila izredno krasno. Vdeležili so se slavnosti poleg velikošolske mladine raznih slovenskih narodnostij

tudi mnogi odlični Slovani. V glasbenem delu programa so sodelovale najboljše slovanske umetniške moči, razni govorniki so povdarjali zasluge Gundulića pesnika, ki si jih je pridobil s proizvodi, kazočimi na slovansko vzajemnost. Došlo je okolo 500 brzojavk od blizu in daleč, od vseh slovanskih stranij in celo z raznih svetov. Brzojavili so med drugimi pokrovitelj svečanostij Ivan grof Draškovič, biskup Strossmajer, Rački, dr. Vitezič itd. itd. Brzojavilo je tudi Blagodelno društvo iz Peterbuga. Pa tudi iz mnogih slovanskih krajev so došli telegrafski pozdravi. — To slavnost so praznovali kakor Hrvatje, tako tudi Srbi na raznih krajih svoje domovine, v duhu pa so se udeleževali teh slavnostij vsi Slovani. Dobrobnik, rojstveno mesto, spominja po svoji zgodovini na preteklost Srbo-Hrvatov, ker isto mesto je imelo, ako že hočemo ločiti, od začetka srbski značaj, in tedaj so bili Srbi in Hrvatje jednega duha. Še le potem je zasejal tuj živelj in vpliv umetno razliko med Srbohrvate, ki so jeden in isti narod. Kakor pa je imel ta narod nekdanj skupno pravo slovansko kulturo, tako se je nadejati, da bodo svoje veljake, kakor je Gundulić, skupno častili in slavili, kadarkoli se jim ponudi v bodočnosti prilika za to. Potem bodo moralni vspehi toliko večji, in ves slovanski svet bo imel dobiček od take vzajemnosti.

Dr. Gregor Krek, redni c. kr. profesor slovanskega jezikoslovja na vseučilišču v Gradcu, bil je proglašen za pravega akademika carske akademije v Peterburgu v slavnostni seji 27. dec. 1887. Ta velika čast, ki je došla slovenskemu rojaku učenjaku, je čast in radost tudi slovenskega naroda. Dr. Krek ne dela samo z glavo in peresom v svoji stroki, ampak ima še posebej tudi srce za dijake, ki ga po zasluženju jako časté in ljubijo.

Hrvaščina in deželni odbor isterski. Poslednji ni hotel sprejeti vloge občine Vrbenik. Državno sodišče pa je spoznalo, da je odbor s svojim odlokom rušil § 19, ker sta v Istri hrvaščina in italijanščina deželna jezika, in je občina Vrbenik imela pravico, zahtevati odlok v hrvaškem jeziku.

„Slavia“. Pod tem imenom so si osnovali velikošolci raznoterih slovanskih narodnostij društvo, kateremu je „namen krepiti prijateljstvo med slovanskimi velikošolci Graškimi in pripravljati člane za delo na polji slovanske književnosti.“ Pri vsakem zborovanju bodo brali „o kaki slovanstva v obče se tikajoči točki bodisi iz leposlovja ali književnosti v obče, zgodovine ali umetnosti.“

Društvo šteje že zdaj nad 100 članov ter se nadeja podpore gnotne in pa z določiljanjem listov. Podporen ud je, kdor plača 5 gld. na leto.

V odboru so zastopani Slovenci, Čehi, Hrvatje, Srbi, Poljak (celó po 2 udih) in Bolgari.

Prava pot, srečna pot!

Slovanska veda. „Kr. Nov.“ pišejo: Znameniti slovanski zgodovinar Fr. V. Sasinsek, rojak slovenski (= slovaški) in duhoven katoliški, uredjuje v Pragi pri Fr. A. Urbanku, kjer tudi živi, zbirko važnih razprav, popravljajočih — jako popačeno zgodovina slovansko, z naslovom „Záhady dějepisné“, katere priporočujemo svojim bralcem. Zvezek III. je delce: Tacitus o mravech Sloventů v Germanii.“ (Cena 20 kr.). — G. Sasinek preiskuje

tudi one dele slovanske zgodovine, ki se dostajajo slovenskega naroda, in je takih razprav priobčil že mnogo tudi „Parlamentär“.

Avstrijska vseučilišča imajo od leta do leta več slušateljev. Letos šteje vseučilišče Dunajsko slušateljev: 5006, Gradec 1305, Innsbruck (Inomost) 863, v Pragi: nemško 1425, češko 2178, Krakovo 1234, Levov 1115, v Črnovicah 259 — vsa ta vseučilišča skup 13.585 slušateljev. Gledé na Dunaj, Gradec, Inomost in Črnovice ni razvidno, koliko je tamo slušateljev slovanskih.

Razstava ročnih ženskih del v Olomucu. V tem mestu so razstavile meseca jan. t. l. češke domorodkinje ročna dela s starodavnimi slovanskimi vzorci, da bi s tem dokazale, kako je možno iste vzorce porabiti za današnji šiv. Takó oživljajo z razstavami po Srbskem, Slovaškem in Češkem čimdalje izreden ukus, ki so ga razodevale in dejanski izvrševale že pred mnogimi stoletji Slovanke.

KNJIŽEVNOST.

Jos. Stritarja zbrani spisi. Ljubljana Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1888. Došel nam je 28., 29., 30., 31. in 32. snopič (po 25 kr.). Obsezajo spise v nevezani besedi, in sicer so ti-le: Mož z mačico. Odpusti! Pismo. Kita. Pri večerji. Oderuh. Zapravljevec i. dr. Rejenka.

Koroške bukvice slovenskemu ljudstvu v poduk in kratek čas. Izdaja in zaklada Filip Haderlap, Jurjev v Celovcu. Snopič po 10 kr. Tiska J. Krajec v Rudoltovem. Ravno došla sta nam 5 in 6. snopič.

Ruska gramatika. Prof. Pero Badmani je spisal za Hrvatje rusko slovnico. 1 gld. 50 kr. Knjigarna Z. Hartmann. Zagreb. — Gundulićev „Osman“ natisne knjigarna J. Karamana v Zemunu s cirilico. — Dunajsko dijaško društvo „Zvonimir“ je izdalo za tristoletnico Gundulićevo posebno spomenico z vsebino: „Životopis Gundulićev“ in dr.

„Zur Steuer der Wahrheit“. Tako je nadpisana razprava v 1., 2. in 3. številki „Parlamentär“-ja l. l., posvečena posebej Slovincem, in zato opozarjamo vse slovenske rodoljube nanjo. Zagotavljamo, da se zahvalijo Bogu, prebravši jo, ter vskliknejo s pisateljem: „... et salvavi animam meam“.

Tugomer. Tragedija u pet činova. Napisao J. Jurčić. Prevod sa Slovenačkoga. Pančevo. Nakladom knjižare braće Jovanovića. Ta srbski prevod je izšel v 2 zvezkih (po 16 kr.) kot 162. 166. „sveska“ „Narodne biblioteke“ imenovane knjigarne. Lepa prilika za one, ki se hočejo popolniti v srbsčini, ker jim ni treba kakor primerjati slovenski izvirnik s prevodom. — V „Narodni biblioteki“ izhaja vsakih 14 dni snopič iz raznovrstnih del. Predplača za 24 snopičev znaša 3 gld. 50 kr. Knjigarna bratov Jovanovićeve je jako podjetna in je izdala že cele vrste knjig in del iz raznih strok.

Popravek. V 1. št. 1. stran na desni 12. vrsta od zgorej beri: podceniti, namesto preceniti. Stran 7. na desni 12. vrsta od zgorej beri: Ind, namesto Jud.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld. 80 kr. poluletno 1 gld. 40 kr. in četrtletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo upravništvu „Narodne Tiskarne“, dopisi uredništvu tudi v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Parcar 18.

Tisk „Narodne Tiskarne“. — Izdajatelj in lastnik: Fran Podgornik. — Urednik: Janko Pajk.